

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

dr Magdalena Budyn-Kulik

**Strona podmiotowa wybranych przestępstw
przeciwko mieniu - paserstwo**

Warszawa 2011

Spis treści

A. Część teoretyczna.....	1
I. Przestępstwo z art. 291 § 1 k.k.- tzw. umyślne paserstwo, typ podstawowy.....	1
1. Przedmiot.....	1
2. Strona przedmiotowa	2
3. Podmiot.....	8
4. Strona podmiotowa	8
II. Typ uprzywilejowany- art. 291 § 2 k.k.	10
III. Typy kwalifikowane tzw. umyślnego paserstwa- art. 294 § 1 i § 2 k.k.....	11
IV. Tzw. paserstwo nieumyślne- art. 292 k.k.....	13
1. Typ podstawowy- art. 292 § 1 k.k.....	13
2. Typ kwalifikowany- art. 292 § 2 k.k.	18
3. Paserstwo programu komputerowego- art. 293 § 1 w zw. z art. 291 i art. 292 k.k.	19
V. Wymiar kary.....	20
VI. Zbieg przepisów ustawy i zbieg przestępstw	22
B. Badania empiryczne.....	26
I. Uwagi wprowadzające	26
II. Postępowanie przygotowawcze	28
1. Sprawca	28
2. Czyn.....	32
3. Przedmiot czynności wykonawczej	35
4. Strona podmiotowa w decyzji procesowej kończącej postępowanie przygotowawcze	37
5. Kwalifikacja czynu w akcie oskarżenia lub wniosku o warunkowe umorzenie postępowania.....	37
6. Uzasadnienie aktu oskarżenia lub wniosku o warunkowe umorzenie postępowania.....	39
III. Postępowanie sądowe	41
1. Rozstrzygnięcie sądu I instancji	41
2. Kwalifikacja prawna w rozstrzygnięciu sądu I instancji.....	43
3. Strona podmiotowa w rozstrzygnięciu sądu I instancji	44
4. Uzasadnienie rozstrzygnięcia sądu I instancji.....	44
5. Wymiar kary przez sąd I instancji.....	47
6. Zaskarżanie rozstrzygnięć sądu I instancji.....	50

C. WNIOSKI	51
D. Stany faktyczne.....	57
I. Wybrane stany faktyczne w sprawach o przestępstwo z art. 291 § 1 k.k.- wyroki skazujące	57
II. Wybrane stany faktyczne w sprawach o przestępstwo z art. 291 § 1 k.k- wyroki uniewinniające	62
III. Wybrane stany faktyczne w sprawach o przestępstwo z art. 292 § 1 k.k.....	66
IV. Zmiana kwalifikacji z art. 291 k.k. na art. 292 k.k.- II K 950/01, SR w P.	73
V. „Łańcuszek” paserstwa- VII K 363/08, SR w C.....	75

A. Część teoretyczna

I. Przepięstwo z art. 291 § 1 k.k.- tzw. umyślne paserstwo, typ podstawowy

1. Przedmiot

Rodzajowym przedmiotem ochrony jest tu mienie. Powszechnie przyjmuje się, że szczególnym przedmiotem ochrony jest własność i posiadanie rzeczy ruchomej.¹ Jednakże, jak trafnie zwraca się uwagę w doktrynie, tak ujmowany szczególnie przedmiot ochrony jest zbyt wąski. Niewątpliwie, z takim właśnie przedmiotem ochrony mamy do czynienia, gdy przedmiotem czynności wykonawczej jest rzecz pochodząca z przestęstwa przeciwko mieniu. Jednakże, gdy jest nim rzecz uzyskana w wyniku czynu zabronionego za zgodą właściciela, przedmiotem ochrony jest legalny obrót rzeczami. Zaś wówczas, gdy paserstwo polega na ukrywaniu rzeczy, które nie były/są przeznaczonych do obrotu, przedmiotem ochrony staje się wymiar sprawiedliwości.² Wskazuje się również w literaturze, że przedmiot ochrony ma złożony charakter, ponieważ ów przedmiot czynności wykonawczej, o którym mowa w przepisie art. 291 k.k., może pochodzić nie tylko z przestęstwa przeciwko mieniu. W zależności zatem od przedmiotu ochrony przestęstwa wyjściowego, z którego pochodzi rzecz, pojawia się także w odniesieniu do paserstwa odpowiedni przedmiot ochrony. Wskazuje się także, że przestęstwo paserstwa godzi także w porządek prawny, zwłaszcza w zakresie pewności i legalności obrotu gospodarczego.³

¹ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2010, s. 600.

² M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 600; W. Świda [w:] I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973, s. 658; M. Dąbrowska- Kardas, P. Kardas [w:] A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Komentarz. Część szczególna*, t. 3, Warszawa 2008, s. 443.

³ E. Guzik- Makaruk, E. Pływaczewski [w:] R. Zawłocki (red.), *System prawa karnego*, tom IX. *Przestęstwa przeciwko mieniu i gospodarcze*, Warszawa 2011, s. 254.

2. Strona przedmiotowa

Ustawodawca wprowadził różne warianty czynności sprawczej. Paserstwo należy zatem do tzw. przestępstw wieloodmianowych.⁴ Może ona zatem polegać na nabyciu, udzieleniu pomocy do zbycia, przyjęciu lub udzieleniu pomocy w ukryciu przez sprawcę rzeczy uzyskanej w drodze czynu zabronionego. Do wypełnienia znamion przestępstwa z art. 291 § 1 k.k. wystarcza zrealizowanie choćby jednej ze wskazanych form zachowania, natomiast zrealizowanie przez sprawcę więcej niż jednej z nich (np. przyjmuje do ukrycia i pomaga w zbyciu), nie powoduje multiplikacji przestępstw - sprawca nadal popełnia jedno przestępstwo. W zależności od formy zachowania, przestępstwo to może zostać popełnione przez działanie (nabycie...) lub zaniechanie.⁵ Od formy zachowania zależy również charakter materialny (nabycie, przyjęcie rzeczy pochodzącej z czynu zabronionego) lub formalny (pozostałe formy zachowania) tego przestępstwa.⁶ W przypadku, gdy ma ono charakter materialny, skutkiem jest objęcie przez sprawcę władztwa nad rzeczą.⁷

Jeżeli paserstwo popełnione jest poprzez nabycie rzeczy, może zostać popełnione tylko przez działanie. Dla bytu przestępstwa, nie ma znaczenia, czy nabycie jest odpłatne czy nie.⁸ Nabycie polega na uzyskaniu przez sprawcę władztwa nad rzeczą od osoby, która nią włada bezprawnie, za jej zgodą.⁹ Sprawca paserstwa uzyskuje w wyniku nabycia pełne władztwo nad rzeczą, czyli może wobec niej postępować tak jak właściciel.¹⁰ Nie staje się jednakże właścicielem, ponieważ nabycie rzeczy nastąpiło od osoby nieuprawnionej.¹¹

⁴ B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, tom. 2, Warszawa 2010, s. 1231.

⁵ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 601-602.

⁶ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 602.

⁷ W. Świda [w:] I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter..., s. 661, M. Dąbrowska- Kardas, P. Kardas [w:] A. Zoll (red.)..., s. 419-420.

⁸ O. Chybiński, *Paserstwo w polskim prawie karnym*, Warszawa 1962, s. 42; E. Pływaczewski, *Przestępstwo...*, s. 78; K. Indecki, *Przestępstwo...*, s. 63.

⁹ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 601; E. Guzik- Makaruk, E. Pływaczewski [w:] R. Zawłocki (red.), *System...*, s. 257.

¹⁰ W. Świda [w:] I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter..., s. 659; M. Dąbrowska- Kardas, P. Kardas [w:] A. Zoll (red.)..., s. 444.

W przypadku nabycia rzeczy, przestępstwo paserstwa jest dokonane w chwili przeniesienia na sprawcę władztwa nad rzeczą.¹² Jeżeli do przekazania władztwa nie doszło, a jedynie zawarta została umowa dotycząca jego przeniesienia w przyszłości, nie dochodzi również do dokonania paserstwa, a do jego usiłowania. Znamiona tej formy sprawczej wypełnia także zachowanie sprawcy polegające na rozpoczęciu negocjacji dotyczących nabycia rzeczy.¹³

Dla bytu tego przestępstwa nie ma znaczenia, czy sprawca nabywa rzecz bezpośrednio od osoby, która uzyskała ją w wyniku czynu zabronionego, czy od innej osoby, a także, czy osoba, od której sprawca nabył rzecz, wiedziała o tym, że rzecz pochodziła z przestępstwa.¹⁴

Kolejną formą czynności sprawczej, wskazaną przez ustawodawcę jest pomoc do zbycia rzeczy pochodzącej z czynu zabronionego. Polega ona na podjęciu jakichkolwiek działań ułatwiających zbywcy rzeczy uzyskanej w drodze czynu zabronionego jej zbycie. Nie ma tu znaczenia, czy zbywca rzeczy jest osobą, która uzyskała rzecz z czynu zabronionego.¹⁵

Pod pojęciem zbycia rzeczy należy rozumieć wszelkie działania zmierzające do odpłatnego lub nieodpłatnego wyzbycia się władztwa nad rzeczą i przeniesienia jej na inną osobę lub osoby, podjęte przez posiadacza rzeczy (pośrednictwo, przewiezienie rzeczy, zdobywanie informacji o potencjalnych nabywcach).¹⁶ Jak się trafnie wskazuje, chodzi tu bardziej o potoczne rozumienie tego pojęcia, niż o ocenę takiego zachowania dokonywaną z cywilistycznego punktu widzenia.¹⁷

¹¹ K. Indeck, *Przestępstwo...*, s. 63; E. Pływaczewski, *Przestępstwo...*, s. 78.

¹² M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 601; B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1231.

¹³ W. Świda [w:] I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter..., s. 659; M. Dąbrowska- Kardas, P. Kardas [w:] A. Zoll..., s. 445–446.

¹⁴ M. Dąbrowska- Kardas, P. Kardas [w:] A. Zoll..., s. 446.

¹⁵ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 602.

¹⁶ K. Indeck, *Przestępstwo...*, s. 70 - 71; E. Szwedek, *Przestępstwo paserstwa w polskim prawie karnym*, Poznań 1970, s. 70; B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1233.

¹⁷ S. Łagodziński, Glosa do uchwały SN z 18 listopada 1998, I KZP 17/98, Prok. i Pr. 2000, nr 2, s. 93.

Jeżeli czynność sprawcza polega na pomocy w zbyciu, paserstwo może zostać popełnione zarówno przez działanie, jak i zaniechanie (odpowiedzialność ponosi tylko ta osoba, na której ciążył szczególny prawny obowiązek ujawnienia prawdy dotyczącej pochodzenia rzeczy).¹⁸

Przyjęcie rzeczy polega na objęciu władztwa nad rzeczą uzyskaną w wyniku czynu zabronionego na podstawie porozumienia zawartego z posiadaczem rzeczy. Sprawca nabywa władztwo nad rzeczą w zakresie ograniczonym treścią owego porozumienia (otrzymuje rzecz na przechowanie, w użyczenie, użytkowanie), choć chyba pewnym uproszczeniem jest stwierdzenie, że zawsze ma charakter chwilowy¹⁹. Przyjęcie zostaje dokonane, gdy rzecz znajdzie się we władztwie sprawcy - poprzez przekazanie mu jej albo złożenie jej w miejscu, którym włada (mieszkaniami, garażu, piwnicy).²⁰ Przyjęcie rzeczy może zostać dokonane zarówno przez działanie, jak przez zaniechanie.

Pod pojęciem pomocy do ukrycia kryją się wszelkie czynności ułatwiające posiadaczowi rzeczy uzyskanej w drodze czynu zabronionego utrzymanie się przy tym posiadaniu poprzez uniemożliwienie lub utrudnienie odzyskania rzeczy przez uprawnionego do dysponowania nią.²¹ Ów posiadacz rzeczy uzyskanej w drodze czynu zabronionego nie koniecznie musi być osobą, która czyn zabroniony popełniła. W tej postaci, paserstwo może być popełnione zarówno przez działanie, jak i przez zaniechanie. Na ogólnych zasadach przez zaniechanie dopuścić się popełnienia tego przestępstwa może tylko osoba, na której ciążył szczególny prawny obowiązek ujawnienia rzeczy uzyskanej w drodze czynu zabronionego. Chociaż co do zasady ma rację B. Michalski, pisząc, że „ukrycie” ma charakter chwilowy w odróżnieniu od „ukrywania”, które ma charakter trwały²², jednakże nie można wysnuć stąd wniosku, iż zachowanie sprawcy polegające na przyjęciu rzeczy do ukrycia podlega karze na podstawie art. 291 k.k., zaś pomoc w dalszym jego ukrywaniu - już nie.

¹⁸ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 602.

¹⁹ Tak- E. Guzik- Makaruk, E. Pływaczewski [w:] R. Zawłocki (red.), *System...*, s. 257.

²⁰ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 602.

²¹ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 602; także E. Pływaczewski, *Przestępstwo...*, s. 94; O. Chybiński, *Paserstwo...*, s. 49; K. Indecki, *Przestępstwo...*, s. 69.

²² B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1234.

Paserstwo należy do tzw. przestępstw przepoławionych.²³ Oznacza to, że paserstwo rzeczy o wartości do 250 zł stanowi wykroczenie z art. 122 k.w. wówczas, gdy rzecz ta pochodzi z kradzieży lub przywłaszczenia.²⁴ Kodeks wykroczeń zna jednak odstępstwa od tej ogólnej reguły - zarówno, jeżeli chodzi o tę wartość graniczną, jak i rodzaj mienia, a także - ze względu na sposób jego niezgodnego z prawem uzyskania. Jeżeli chodzi o wartość graniczną, jest ona niższa, gdy przedmiot czynności wykonawczej jest drzewo wyrąbane w lesie. Wynosi wówczas 75 zł. W myśl art. 130 k.w. zawsze, niezależnie od wartości przedmiotu wartości wykonawczej, paserstwo stanowi przestępstwo, gdy dotyczy broni, amunicji, materiałów lub przyrządów wybuchowych.²⁵ Kontrowersyjna jest kwestia, czy granicę 250 zł powinno się stosować do paserstwa rzeczy pochodzących z kradzieży w typie kwalifikowanym - z włamaniem (art. 279), rozboju (art. 280) czy rozbójniczej (art. 281). Sytuacja jest jasna w odniesieniu do rozboju i kradzieży rozbójniczej. Paserstwo rzeczy pochodzących z tych przestępstw zawsze stanowi przestępstwo, niezależnie od wartości skradzionej rzeczy. Jest to pogląd ugruntowany, zarówno w doktrynie prawa karnego, jak i orzecznictwie sądowym.²⁶ Trafnie wskazuje się w literaturze, że paserstwo rzeczy pochodzącej z kradzieży z włamaniem, o wartości do 250 zł jest wykroczeniem z art.122 k.w.²⁷ Prezentowane było również swego

²³ Por. także E. Guzik- Makaruk, E. Pływaczewski [w:] R. Zawłocki (red.), *System...*, s. 261- 262.

²⁴ Ale już nie- np. oszustwa- tak. B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1226.

²⁵ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 600- 601.

²⁶ Wyrok SN z 19 września 1978 r., III KR 136/78, OSNKW 1979, nr 4, poz. 43; wyrok SN z 12 września 1986 r., U 7/86, OSNKW 1986, nr 11–12, poz. 85, z glosami Grzegorzcyka, NP 1988, nr 9 i Kurzėpy, WPP 1988, nr 1; wyrok SN z 6 października 1986 r., Rw 721/86, OSNKW 1987, nr 5–6, poz. 45, z glosami Juszczykowicza, NP 1988, nr 10–12 i Kurzėpy, NP 1989, nr 2–3; wyrok SN z 18 lutego 1998 r., II KKN 456/97, OSNKW 1998, nr 5–6, poz. 26, z glosą Czapskiego, PS 1999, nr 6. por. także W. Radecki, *Przedmiot czynności wykonawczej jako przestępstwa i wykroczenia*, Problemy Praworządności 1978, nr 3, s. 43 i n.; M. Bojarski, W. Radecki, *Oceny prawne obszarów stycznych przestępstw i wykroczeń*, Wrocław 1989, s. 93 i n.; B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, t.2, Warszawa 2005, s. 1030–1031.

²⁷ Uchwała SN z 24 września 1997 r., I KZP 15/97, OSNKW 1997, nr 11–12, poz. 96, z glosami aprobowanymi Grzegorzcyka, OSP 1998, z. 4 i K. Indeckiego, Prok. i Pr. 1998, nr 11–12; E. Pływaczewski, *Z problematyki rozgraniczenia wykroczeń i przestępstw*, Zagadnienia wykroczeń 1986, nr 1, s. 28 i n.; E. Pływaczewski, *Przestępstwo paserstwa w ustawodawstwie polskim*, Toruń 1986, s. 49; K. Indeckie, *Przestępstwo paserstwa w kodeksie karnym z 1969 r. Analiza dogmatyczna*, Łódź 1991, s. 61.

czasu stanowisko, że sytuacja wygląda tak samo w przypadku rzeczy pochodzącej z rozboju. Jednak zostało ono skrytykowane.²⁸

Do znamion strony przedmiotowej należy również przedmiot czynności wykonawczej. W przypadku paserstwa jest nim rzecz uzyskana w wyniku czynu zabronionego. Pojęcie rzeczy należy rozumieć tak, jak w przypadku kradzieży.²⁹ Może to być zarówno rzecz ruchoma, jak i nieruchomości.³⁰ W przypadku nieruchomości z wiadomych względów niemożliwe jest popełnienie paserstwa poprzez pomoc do ukrycia rzeczy.³¹

Przedmiotem czynności wykonawczej paserstwa w myśl art. 293 § 1 k.k. może być również program komputerowy.³² Pod. tym pojęciem należy rozumieć zapisany w stosownym języku programowania algorytm połączony z określonymi danymi.³³

Ustawodawca wymaga, by rzecz pochodziła z czynu zabronionego, a nie z przestępstwa.³⁴ Nie można zatem podzielić odmiennego poglądu wyrażonego przez Sąd Apelacyjny w Warszawie.³⁵ Dla odpowiedzialności pasera nie ma znaczenia, czy sprawca „przestępstwa bazowego” może ponieść odpowiedzialność karną, czy też z powodu wieku lub niepoczytalności nie może zostać ukarany.³⁶

Rzecz, o której mowa w art. 291 k.k. nie musi pochodzić z czynu zabronionego bezpośrednio.³⁷ Przez „uzyskanie rzeczy z czynu zabronionego” należy rozumieć każde nabycie władztwa nad rzeczą w wyniku popełnienia czynu zabronionego,

²⁸ Por. wyrok SN z 18 października 1983 r., IV KR 211/83, OSNKW 1984, nr 5–6, poz. 56; także E. Pływaczewski, *Z problematyki...*, s. 29; E. Pływaczewski, *Przestępstwo...*, s. 49 i n.; K. Indecki, *Przestępstwo...*, s. 59 i n.; B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1226-1227.

²⁹ B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1227.

³⁰ E. Guzik- Makaruk, E. Pływaczewski [w:] R. Zawłocki (red.)..., s. 254; B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1225.

³¹ O. Chybiński, *Paserstwo*, Warszawa 1962, s. 22.

³² Nieco inaczej B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1228.

³³ B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 775.

³⁴ Tak np. M. Dąbrowska- Kardas, P. Kardas [w:] A. Zoll (red.)..., s. 421.

³⁵ Wyrok SA w Warszawie z 10 marca 1998, II AKa 1/98, Apelacja OSA 1998, nr 4, poz. K- 17.

³⁶ B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1229.

³⁷ *Odmienne*- B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1230.

zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio.³⁸ Rzeczą uzyskaną za pomocą czynu zabronionego jest również rzecz wytworzona ze skradzionych materiałów, a także rzecz, której wytwarzanie jest zabronione.³⁹ Można znaleźć w literaturze określenie, że paserstwo ma charakter wtórny.⁴⁰ Ów czyn zabroniony, z którego pochodzi przedmiot czynności wykonawczej nie musi należeć do grupy przestępstw przeciwko mieniu - może to być np. przestępstwo płatnej protekcji, łapownictwa.⁴¹

Rzecz uzyskana za pomocą czynu zabronionego nie traci tego charakteru w wyniku jej późniejszego przetworzenia czy przerobienia, pod warunkiem oczywiście, że sprawca miał świadomość jej pochodzenia z nielegalnego źródła.⁴²

Wprowadzenie do obrotu w rozumieniu art. 305 ust. 1 ustawy prawo własności przemysłowej⁴³ w poprzednim brzmieniu zdaniem Sądu Najwyższego nie polegało na dalszym obrocie towarami oznaczonymi podrobionymi znakami towarowymi i jako takie nie wypełniało znamion paserstwa.⁴⁴ Stanowisko to zostało słusznie skrytykowane w literaturze przedmiotu.⁴⁵ Obecnie przepis został zmieniony i obejmuje zachowanie polegające na oznaczaniu towarów podrobionym znakiem towarowym, zarejestrowanym znakiem towarowym, którego nie ma prawa używać, w celu wprowadzenia do obrotu, lub dokonuje obrotu towarami oznaczonymi takimi znakami. Ustawodawca w ten sposób podzielił pogląd SN i aby objąć znamieniem „wprowadzania do obrotu” nie tylko pierwsze takie wprowadzenie towaru, ale także kolejne, zmienił przepis.

³⁸ M. Kulik, Glosa..., s. 154.

³⁹ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 602.

⁴⁰ B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1229; E. Guzik- Makaruk, E. Pływaczewski [w:] R. Zawłocki (red.), *System...*, s. 258.

⁴¹ B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1229.

⁴² Wyrok SN z 7 grudnia 1984, II KR 100/84, OSNKW 1985, nr 11-12, poz. 94.

⁴³ Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r., Dz. U. 2003, nr 119, poz. 1117 ze zm.

⁴⁴ Uchwała SN z 30 czerwca 2008 r., I KZP 8/08,

⁴⁵ M. Kulik, Glosa do uchwały SN z 30 czerwca 2008 r., I KZP 8/08, *Ius Novum* 2009, nr 1, s. 148-158; por. także M. Mozgawa, R. Skubisz, Glosa do uchwały SN z 25 maja 2005, (I KZP 134/05, OSNKW 2005, z. 6, poz. 50), *Prok. i Pr.* 2006, nr 6, s. 144- 152.

3. Podmiot

Paserstwo jest przestępstwem powszechnym. Ustawodawca nie wymaga, aby sprawca charakteryzował się jakimiś szczególnymi cechami. Na ogólnych zasadach, nie może ponieść odpowiedzialności karnej za popełnienie tego występku nieletni, ponieważ ustawodawca nie wymienił przestępstwa z art. 291 k.k. w katalogu przestępstw wymienionych w art. 10 § 2 k.k.

Dla popełnienia paserstwa niezbędne jest swego rodzaju uczestnictwo konieczne - rzecz uzyskana z czynu zabronionego musi zostać sprawcy paserstwa przekazana przez inną osobę. Nie popełnia ona paserstwa, ale bez jej zachowania niemożliwe jest popełnienie paserstwa przez inną osobę.

Warto zwrócić uwagę na pewne kwestie związane z możliwością popełnienia tego przestępstwa w różnych formach zjawiskowych. Złożona jednorazowo sprawcy planującemu popełnienie przestępstwa przeciwko mieniu, obietnica nabycia rzeczy z niego uzyskanych, nie stanowi paserstwa, a pomocnictwo do przestępstwa przeciwko mieniu.⁴⁶

Sprawcą paserstwa nie może być osoba, która popełniła czyn zabroniony, z którego pochodzi rzecz. Jej ukrycie czy pomoc w zbyciu udzielona innemu współdziałającemu w popełnieniu tego czynu zabronionego winna być traktowana jako współukarana czynność następcza (korzystanie z owoców przestępstwa).

4. Strona podmiotowa

Paserstwo z art. 291 k.k. jest przestępstwem umyślnym. Można je popełnić w obu postaciach zamiaru - bezpośrednim i ewentualnym. Zamiar sprawcy nakierowany jest na uzyskanie władztwa nad rzeczą, jej przyjęcie, pomoc do zbycia lub ukrycia.⁴⁷

⁴⁶ B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 947.

⁴⁷ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 602.

Należy zauważyć, że do znamion strony podmiotowej tego przestępstwa nie należy cel. Ustawodawca nie wymaga, aby sprawca popełnił czyn w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, jak to miało miejsce na gruncie kodeksu karnego z 1969 r.⁴⁸ Warto pamiętać, że zamiar kierunkowy (w celu osiągnięcia korzyści majątkowej) stanowi znamię paserstwa z art. 118 ust. 1 prawa autorskiego.⁴⁹

W doktrynie prawa karnego wskazuje się na swoiste znamię strony podmiotowej, wymóg, aby sprawca miał świadomość, że rzecz została uzyskana za pomocą czynu zabronionego. Sformułowanie „miał świadomość” jest dość nieprecyzyjne. Świadomość jest elementem trzech postaci strony podmiotowej: zamiaru bezpośredniego - tradycyjnie wskazuje się tu na dwa elementy konstytutywne - świadomość i wolę popełnienia czynu zabronionego; zamiaru ewentualnego - świadomość i obojętność woli (godzenie się); lekkomyślności - świadomość i brak woli popełnienia czynu zabronionego.⁵⁰ Odpowiedzialność karną za popełnienie paserstwa z art. 291 k.k. należy jednak ograniczyć jedynie do tych przypadków, gdy sprawca miał świadomość w rozumieniu zamiaru bezpośredniego i ewentualnego.⁵¹ Na ogólnych zasadach do poniesienia odpowiedzialności karnej za popełnienie przestępstwa umyślnego, a do takich należy wszak paserstwo z art. 291 k.k., niezbędne jest, aby sprawca obejmował umyślnością wszystkie znamiona statyczne (istniejące w czasie popełniania czynu). A zatem musi chcieć nabyć itp. rzecz pochodzącą z czynu zabronionego lub przypuszczać i godzić się na to, że rzecz, którą nabywa itd. z takowego czynu pochodzi. Należy zauważyć, że z powodu takiej a nie innej redakcji przepisu art. 292 § 1 k.k. („rzecz, o której na podstawie towarzyszących okoliczności powinien i mógł przypuszczać”), nie jest pojęciowo możliwe popełnienie paserstwa, gdy sprawca przypuszczał, że rzecz może pochodzić z czynu zabronionego, ale sądził, że przez np. upewnienie się u sprzedawcy, że rzecz pochodzi z legalnego źródła - tego uniknie.

⁴⁸ B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1224; E. Guzik- Makaruk, E. Pływaczewski [w:] R. Zawłocki (red.), *System...*, s. 259.

⁴⁹ M. Mozgawa [w:] *System prawa karnego*, w druku, s. 24.

⁵⁰ M. Budyn- Kulik [w:] M. Mozgawa (red.), *Prawo karne*, Warszawa 2011, s. 217.

⁵¹ B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1235.

Sąd Najwyższy trafnie wskazał, że ową wiedzę sprawcy na temat pochodzenia rzeczy należy oceniać *ex ante*, a nie *ex post*. Chociaż, w odróżnieniu od przepisu art. 292 k.k., ustawodawca nie mówi wprost „na podstawie towarzyszących okoliczności”, to właśnie na tej podstawie należy oceniać zachowanie sprawcy.⁵² Utrwalony i trafny jest pogląd prezentowany zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie, że wystarczy ogólna świadomość sprawcy, iż rzecz pochodzi z czynu zabronionego. Nie musi on znać żadnych szczegółów dotyczących jego popełnienia.⁵³

II. Typ uprzywilejowany- art. 291 § 2 k.k.

Ustawodawca w art. 291 § 2 k.k. przewidział typ uprzywilejowany, tzw. wypadek mniejszej wagi. Jest to specyficzny rodzaj typu uprzywilejowanego. Jak się wskazuje w literaturze, zachodzi tu w istocie wielość przesłanek uprzywilejowujących.⁵⁴ Bierze się tu pod uwagę elementy składające się na ocenę stopnia jego społecznej szkodliwości (art. 115 § 2 k.k.).⁵⁵ W doktrynie i orzecznictwie utrwalił się pogląd, że wypadek mniejszej wagi charakteryzuje się stopniem społecznej szkodliwości zmniejszonym w stosunku do typu podstawowego.⁵⁶ Dla oceny czynu jako wypadku mniejszej wagi nie mają znaczenia żadne inne okoliczności.⁵⁷

⁵² Wyrok SN z 17 listopada 1972, II KR 162/72, OSNKW 1973, z.4, poz. 46.

⁵³ B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1236.

⁵⁴ T. Bojarski, *Odmiany podstawowych typów przestępstw w polskim prawie karnym*, Warszawa 1982, s. 142 i n.; por. D. Mucha, *Przestępstwo paserstwa jako wypadek mniejszej wagi*, Ius Novum 2009, nr 4, s. 77- 84.

⁵⁵ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 576.

⁵⁶ Wyrok SN z 3 grudnia 1980 r., V KRN 338/80, OSNPG 1981, nr 5, poz. 50; wyrok SN z 9 października 1996 r., V KKN 79/96, OSNKW 1997, nr 3–4, poz. 27, z glosą aprobowującą K. Buchały, PiP 1997, z. 9; wyrok SA w Lublinie z 8 sierpnia 1996 r., II AKa 91/96, Prok. i Pr. 1997, nr 5, s. 65, z glosą aprobowującą A. Wąska; wyrok SN z 4 kwietnia 1997 r., V KKN 6/97, Orz. Prok. i Pr. 1997, nr 10, poz. 7; wyrok SA w Białymstoku z 16 listopada 2001 r., II AKa 161/00, OSA 2001, z. 7–8, poz. 42; wyrok SA w Krakowie z 30 listopada 2001 r., II AKa 260/01, OSA 2002, z. 9, poz. 70; wyrok SN z 24 kwietnia 2002 r., II KKN 193/00, niepublikowany; postanowienie SN z 13 czerwca 2002 r., V KKN 544/00, OSNKW 2002, nr 9–10, poz. 73. Por. także I. Andrejew, *Sporne kwestie w kodeksie karnym*, PiP 1970, z. 7, s. 5; T. Bojarski, *Odmiany...*, s. 144; T. Hajduk, *Wypadki przestępstw mniejszej wagi (ze szczególnym uwzględnieniem kradzieży z włamaniem)*, Prok. i Pr. 2002, nr 5, s. 54 i n.; W. Kubala, *Wypadek mniejszej wagi*, WPP 1972, nr 3, s. 328; T. Majewski, *Przestępstwa przeciwko mieniu w nowym kodeksie karnym*, PiP 1969, z. 8–9, s. 343; A. Marek, A. Peczeniuk [w:] A. Marek, E.

W doktrynie prawa karnego podkreśla się, że pewne postaci realizacji znamienia czasownikowego są z istoty swej bardziej szkodliwe społecznie niż inne. I tak np. nabywanie, zdaniem B. Michalskiego, należy ocenić surowiej niż pomoc w ukryciu rzeczy osobie znajomej, z którą sprawcę paserstwa łączą więzi emocjonalne.⁵⁸ Znaczenie ma tu również postać świadomości sprawcy o pochodzeniu rzeczy. Jeżeli sprawca wie, że rzecz pochodzi z czynu zabronionego, nie powinno się przyjmować wypadku mniejszej wagi.⁵⁹ Nie można natomiast, jak się wydaje, podzielić poglądu, że przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości paserstwa należy brać pod uwagę również rodzaj przestępstwa „pierwotnego”, z którego rzecz pochodzi.⁶⁰ Może to być okoliczność brana pod uwagę tylko w jednym przypadku - jeżeli sprawca wie dokładnie, że rzecz pochodzi z takiego, a nie innego czynu zabronionego - np. rozboju.

III. Typy kwalifikowane tzw. umyślnego paserstwa- art. 294 § 1 i § 2 k.k.

Ustawodawca wprowadził także typy kwalifikowane przestępstwa z art. 291 § 1 k.k. Uczynił to w art. 294 § 1 i § 2 k.k. Znamieniem kwalifikującym z art. 294 § 1 k.k. jest popełnienie czynu wobec mienia znacznej wartości. W myśl art. 115 § 5 k.k., mieniem znacznej wartości jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 200.000 złotych.⁶¹

Natomiast w art. 294 § 2 k.k. zawarty jest typ kwalifikowany, którego znamię kwalifikujące stanowi popełnienie czynu w stosunku do dobra o szczególnym

Pływaczewski, A. Peczeniuk, *Kradzież i paserstwo mienia prywatnego*, Warszawa 1985, s. 77; R. A. Stefański, *Okoliczności uzasadniające przyjęcie „wypadku mniejszej wagi”*, Prok. i Pr. 1996, nr 12, s. 128; J. Śliwowski, *Prawo karne*, Warszawa 1979, s. 457; A. Zelga, *Wypadki mniejszej wagi w kodeksie karnym*, Palestra 1972, z. 1, s. 60–61.

⁵⁷ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 576.

⁵⁸ B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1237-1238.

⁵⁹ B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1238.

⁶⁰ Por. B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1238.

⁶¹ E. Guzik- Makaruk, E. Pływaczewski [w:] R. Zawłocki (red.), *System...*, s. 265-266.

znaczeniu dla kultury. Wykładnia tego znamienia nie jest prosta.⁶² Należy interpretować je w odniesieniu do pojęcia dobra kultury, które jest zdefiniowane w konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z regulaminem wykonawczym do tej konwencji oraz protokołem o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanych w Hadze dnia 14 maja 1954 r.⁶³ w art. 1 jako dobra ruchome lub nieruchome, które posiadają wielką wagę dla dziedzictwa kulturalnego narodu, na przykład zabytki architektury, sztuki lub historii, zarówno religijne, jak świeckie; stanowiska archeologiczne; zespoły budowlane posiadające jako takie znaczenie historyczne lub artystyczne; dzieła sztuki, rękopisy, książki i inne przedmioty o znaczeniu artystycznym, historycznym lub archeologicznym, jak również zbiory naukowe i poważne zbiory książek, archiwaliów lub reprodukcji wyżej określonych dóbr; a także gmachy, których zasadniczym i stosowanym w praktyce przeznaczeniem jest przechowywanie lub wystawianie dóbr kulturalnych ruchomych, na przykład muzea, wielkie biblioteki, składnice archiwalne, jak również schrony mające na celu przechowywanie w razie konfliktu zbrojnego dóbr kulturalnych ruchomych; ośrodki obejmujące znaczną ilość dóbr kulturalnych („ośrodki zabytkowe”) – bez względu na ich pochodzenie oraz na osobę właściciela.

W literaturze podkreśla się, że dobrem o szczególnym znaczeniu dla kultury jest dobro o charakterze wyjątkowym, unikatowym, niepowtarzalnym, szczególnie wartościowym.⁶⁴ Pojęcia tego nie można utożsamiać z pojęciem zabytku, o którym mowa w art. 3 pkt 1 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami⁶⁵, chociaż pojawiają się poglądy odmienne.⁶⁶ Trafnie wskazuje się, iż zabytkowy charakter przedmiotu przesądza o uznaniu go za dobro kultury, choć nie

⁶² J. Kaczmarek, M. Kierszka, *Pojęcie „mienia w wielkich rozmiarach”, „zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach” oraz „dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury” w kodeksie karnym*, Prok. i Pr. 2000, nr 3, s. 116; por. także E. Guzik- Makaruk, E. Pływaczewski [w:] R. Zawłocki (red.), *System...*, s. 266- 268.

⁶³ Dz. U. z 1957 r. Nr 46, poz. 212.

⁶⁴ B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1267- 1274; por. także M. Kulik, *Przestępstwo...*, s. 155 i n.

⁶⁵ Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.

⁶⁶ W. Radecki, *Ochrona dóbr kultury w nowym kodeksie karnym*, Prok. i Pr. 1998, nr 2, s. 14.

zawsze - za dobro o szczególnym znaczeniu dla kultury. Jednocześnie, za dobra kultury mogą być uznawane dobra niebędące zabytkami.⁶⁷

Za dobro o szczególnym znaczeniu dla kultury mogą zostać uznane m.in. materiały archiwalne w rozumieniu ustawy z 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.⁶⁸

IV. Tzw. paserstwo nieumyślne- art. 292 k.k.

1. Typ podstawowy- art. 292 § 1 k.k.

Ustawodawca stworzył również w art. 292 § 1 k.k. typ podstawowy paserstwa nieumyślnego.⁶⁹ Od występku z art. 291 k.k. różni się stroną podmiotową. Określenie jednak przestępstwa z art. 292 k.k. mianem „nieumyślnego paserstwa” jest pewnym uproszczeniem. Nie chodzi tu również o tzw. winę kombinowaną.⁷⁰

Strona podmiotowa charakteryzuje się tu nieumyślnością, ale nie w odniesieniu do samego znamienia czasownikowego jako takiego, ale do znamienia pochodzenia rzeczy z czynu zabronionego. Znamiona czynności wykonawczej - nabycie, pomoc do zbycia, przyjęcie lub pomoc do ukrycia są objęte umyślnością. Nieumyślność dotyczy tylko samego pochodzenia rzeczy.⁷¹ Ustawodawca nie wymaga tu, aby sprawca zdawał sobie sprawę z tego, że rzecz została uzyskana za pomocą czynu zabronionego. Wystarczy, że na podstawie okoliczności może i powinien to

⁶⁷ Por. Kulik, *Przestępstwo...*, s. 155–159; M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas [w:] A. Zoll (red.)..., s.450 i n.

⁶⁸ T.j. Dz. U. 2006, nr 97, poz. 673 z późn. zm. Tak - W. Radecki, *Ochrona...*, s. 14; J. Kaczmarek, M. Kierszka, *Pojęcia...*, s. 119.

⁶⁹ Analogiczny typ nieumyślnego paserstwa typizuje także art. 118 ust. 3 prawa autorskiego.

⁷⁰ E. Guzik- Makaruk, E. Pływaczewski [w:] R. Zawłocki (red.), *System...*, s. 273.

⁷¹ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 604.

przypuszczać.⁷² Zdaniem O. Górniok, chodzi tu o tzw. nieświadomą nieumyślność⁷³, tzn. że możliwość i powinność przewidywania należy oceniać nie w odniesieniu do konkretnego sprawcy, ale w nawiązaniu do możliwości tzw. modelowego obywatela, na co wskazuje znamię powinności przewidywania.⁷⁴ Pogląd ten został jednak w doktrynie poddany w wątpliwość. Podnosi się, że ze względu na wskazanie przez ustawodawcę obok znamienia powinności, także znamienia możliwości, które odnosi się raczej nie do abstrakcyjnego wzorca modelowego obywatela, lecz do konkretnego sprawcy, należy wyklądać to znamię z uwzględnieniem owego elementu subiektywnego.⁷⁵

Zasadnicze znaczenie przy wykładni przepisu art. 292 k.k. ma znamię towarzyszących okoliczności, na podstawie których sprawca może i powinien przypuszczać, że rzecz została uzyskana za pomocą czynu zabronionego.⁷⁶ Odnosi się ono do strony podmiotowej. Ustawodawca posłużył się tu znamieniem nieostrym. Są to wszelkie okoliczności, na podstawie których istnieje obiektywna możliwość powzięcia przypuszczenia, że rzecz pochodzi z czynu zabronionego (element obiektywny), a sprawca te okoliczności znał i mógł je właściwie ocenić (element subiektywny). Tym, co odróżnia czyn zabroniony z art. 291 i 292 k.k. jest brak pewności sprawcy, że rzecz pochodzi z czynu zabronionego. Gdy sprawca taką pewność ma, dopuszcza się tzw. paserstwa umyślnego - z art. 291 k.k. W odniesieniu do czynu zabronionego z art. 292 k.k., wystarczy możliwość powzięcia owego przypuszczenia.

Okoliczności te powinny mieć charakter obiektywny⁷⁷, a sprawca powinien je sobie uświadamiać.⁷⁸ Do tych okoliczności można zaliczyć zaoferowanie sprawcy rzeczy

⁷² O. Górniok [w:] O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S.M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny*, t. II, Gdańsk 2005, s. 418-419.

⁷³ Tak też B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1251.

⁷⁴ O. Górniok [w:] O. Górniok i in...., s. 418-419.

⁷⁵ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 603; w starszej literaturze tak- O. Chybiński, *Paserstwo...*, s. 64-67.

⁷⁶ Por. także M. Mozgawa [w:] *System prawa karnego* w druku, s. 26.

⁷⁷ B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1248.

⁷⁸ B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1248-1249; D. Mucha, *Kilka uwag o paserstwie nieumyślnym*, WPP 2002, nr 1, s. 20.

do kupna po cenie znacznie niższej niż rynkowa, czy też prośbę o pośrednictwo w sprzedaży rzeczy po takiej cenie.⁷⁹ W literaturze podkreśla się tu jednak, że w takim wypadku, sprawca musiał mieć rozeznanie, przynajmniej orientacyjnie, w rynkowych cenach rzeczy danego rodzaju.⁸⁰ Warto się zatrzymać przy tej okoliczności, ponieważ relatywnie często pojawia się ona w uzasadnieniach aktów oskarżenia lub wyroków, w szczególności w odniesieniu do telefonów komórkowych, stanowiących niezwykle często przedmiot czynności wykonawczej paserstwa (por. część empiryczna). Cena, za którą sprawca nabywa telefon komórkowy różni się oczywiście od ceny wskazanej w postępowaniu sądowym jako cena danego aparatu. Należy jednak pamiętać o tym, że zwłaszcza w odniesieniu do telefonu komórkowego określenie jego rzeczywistej ceny jest niezwykle trudne. Można oczywiście sięgnąć w tym celu do katalogów firm oferujących takie telefony. Nie oddaje to jednakże istoty rzeczy. Telefon komórkowy można oczywiście nabyć za cenę katalogową w sklepie elektronicznym (bez karty SIM). Zazwyczaj jednak telefony te kupowane są w związku z nabyciem usługi telekomunikacyjnej u wybranego operatora. Cena aparatu różni się często znacznie od ceny katalogowej danego modelu, zwłaszcza wówczas, gdy nabywca decyduje się na opłacenia abonamentu. Zależy ona od wysokości miesięcznej opłaty abonamentowej i okresu, na jaki zawierana jest umowa. Z reguły zależność jest następująca - im wyższa opłata abonamentowa, tym niższa cena tzw. promocyjna, aparatu. Można więc aparat, którego cena w sklepie określona jest np. na 800 zł kupić za 10 zł, a nawet symboliczną cenę 1 zł. Po upływie okresu, na jaki zastała zawarta umowa, właściciel aparatu może zawrzeć z operatorem nową umowę, ponownie nabywając kolejny aparat po niskiej cenie. Swoją „stary” (często roczny lub najwyżej dwuletni) aparat może zbyć. Ponieważ cena jego uzyskania była niska, wręcz symboliczna, praktycznie każda cena, jaką sprzedający uzyska stanowi jego zysk. Ludzie przyzwyczajeni są do tego, że cena telefonu komórkowego, obiektywnie drogiego, może być więc niska.

⁷⁹ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 604.

⁸⁰ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 604.

Przy okazji należy zaznaczyć, że kolejną okolicznością, która powinna wzbudzić podejrzenie osoby przyjmującej/nabywającej itd. rzecz, jest brak oryginalnego opakowania. Ta okoliczność podnoszona jest w uzasadnieniach również głównie w odniesieniu do telefonów komórkowych. Pamiętać trzeba, że o ile aparat telefonu komórkowego jest zazwyczaj niewielki, jego opakowanie stanowi dość duże, nieporęczne pudełko. Zasady doświadczenia życiowego wskazują, że relatywnie rzadko przechowywane są takie opakowania, co więcej, kupujący czasem proszą pracownika salonu od razu o uruchomienie aparatu i w ogóle nie zabierają opakowania ze sobą. Zdaniem sądów, okolicznością, na podstawie której nabywca telefonu komórkowego powinien zorientować się, że przedmiot może pochodzić z czynu zabronionego jest brak akcesoriów (np. ładowarki). Należy zauważyć, że brak takich akcesoriów nie musi świadczyć o nielegalności transakcji. Zazwyczaj ta sama ładowarka może być używana do uzupełniania poziomu energii nie tylko w jednym modelu aparatu telefonicznego danego producenta. Zbywca telefonu może potrzebować ładowarki do nowego telefonu, chcieć ją pozostawić jako zapasową itp. Z drugiej jednak strony, trafnie wskazuje się w doktrynie, że czasem właśnie zbycie rzeczy bez śladów używania, w fabrycznie nowym, nienaruszonym opakowaniu, powinno wzbudzić podejrzenia nabywcy co do pochodzenia rzeczy, ponieważ może wskazywać na pochodzenie z kradzieży ze sklepu bądź hurtowni.⁸¹

Kolejną okolicznością wskazywaną przez sądy jest brak zawarcia pisemnej umowy. Należy zauważyć, że w odniesieniu do pewnych rzeczy ruchomych przepisy prawa cywilnego nie wymagają zawarcia umowy w formie pisemnej. W obrocie tzw. codziennym, sporządzanie pisemnych umów także nie należy do powszechnie stosowanego zwyczaju. Oczywiście chodzi tu o przedmioty niewielkie, o niezbyt dużej wartości - telefon komórkowy, wiertarka itp., ale już nie o np. samochód. W tym ostatnim przypadku zawarcie pisemnej umowy stanowi podstawę do przeprowadzenia dalszych kroków niezbędnych do legalnego bycia właścicielem samochodu - takich, jak rejestracja pojazdu, jego ubezpieczenie itp.

Do okoliczności, które powinny wzbudzić pewną czujność nabywającego należy także zaoferowanie, zwrócenie się o pośrednictwo w zbyciu lub złożenie rzeczy,

⁸¹ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 604.

jeżeli sprawca wiedział, że w niedawnej przeszłości miała miejsce kradzież tego rodzaju rzeczy.⁸²

Jak się wskazuje w literaturze, okolicznością, na podstawie której można wnioskować o pochodzeniu rzeczy, jest także jej status. Chodzi tu o takie właściwości rzeczy, jak na przykład jej zabytkowy charakter, wiek, ślady używania.⁸³

Prawdopodobieństwo pochodzenia rzeczy z czynu zabronionego jest wysokie, jeżeli dana rzecz jest poszukiwana przez organy ścigania, np. wizerunek lub szczegółowy opis rzeczy opublikowano w środkach masowego przekazu. Oczywiście niezbędne jest tutaj udowodnienie sprawcy, że zapoznał się z komunikatem organów ścigania.⁸⁴

Trafnie podkreśla się także w doktrynie, że owe okoliczności mogą dotyczyć również osoby, od której sprawca otrzymał rzecz. Sprawca może posiadać np. wiedzę o uprzedniej karalności tej osoby, złej opinii, braku zatrudnienia i niskim prawdopodobieństwie legalnego wejścia w posiadanie oferowanej rzeczy. Jeżeli sprawca nie zna osoby zbywcy, okolicznościami mogącymi poddać w wątpliwość legalne pochodzenie rzeczy może być wygląd zbywcy, jego młody wiek.⁸⁵

Kolejną okolicznością, o której mowa w art. 292 k.k., jest sytuacja, miejsce, czas przekazania rzeczy.⁸⁶

Sąd Najwyższy w jednym z orzeczeń wskazał, że na pochodzenie rzeczy z czynu zabronionego wskazywać może również zaoferowanie ich znacznej ilości wówczas, gdy sprawcy wiadome jest, że zbywca nie prowadzi działalności w zakresie obrotu rzeczami danego rodzaju.⁸⁷

Ustalenie, że sprawca mógł i powinien przypuszczać, iż rzecz została uzyskana za pomocą czynu zabronionego, jest relatywnie proste w odniesieniu do znamienia

⁸² M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 604.

⁸³ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 604.

⁸⁴ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 604.

⁸⁵ L. Peiper, *Komentarz do kodeksu karnego*, Kraków 1936, s. 346.

⁸⁶ B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1248-1249.

⁸⁷ Wyrok SN z 12 czerwca 1984 r., IV KR 116/84, OSNPG 1984, nr 12, poz. 110; B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1248-1250.

ukrycia rzeczy. Jeżeli rzecz pochodzi z legalnego źródła, zwykle nie ma powodów, aby rzecz ukrywać. Sama prośba o pomoc w ukryciu rzeczy wskazuje na wysokie prawdopodobieństwo, że pochodzenie rzeczy nie jest legalne.⁸⁸

Trafnie jednakże podkreśla się w literaturze, że nabywca nie jest zobowiązany do przedsięwzięcia kroków zmierzających do ustalenia prawa zbywcy do rzeczy, jeżeli nie zachodzą jakieś szczególne okoliczności.⁸⁹

Owe okoliczności muszą istnieć przed popełnieniem czynu lub w czasie jego popełnienia.⁹⁰

Istnieje bogate orzecznictwo dotyczące owych okoliczności w odniesieniu do obrotu używanymi samochodami.⁹¹

2. Typ kwalifikowany- art. 292 § 2 k.k.

Ustawodawca w art. 292 § 2 k.k. przewidział kwalifikowany typ paserstwa nieumyślnego. Znamieniem kwalifikującym jest znaczna wartość rzeczy. Należy zauważyć, że w analogicznym typie kwalifikowanym umyślnego paserstwa z art. 294 § 1 k.k. oraz w innych przepisach k.k., ustawodawca posługuje się pojęciem „mienia znacznej wartości”. Wydaje się, iż nie ma powodów, dla których należałoby wyklądać znamię „rzecz znacznej wartości” inaczej niż „mienie znacznej wartości”. W myśl art. 115 § 5 k.k., mieniem znacznej wartości jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 200.000 złotych.

⁸⁸ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 604.

⁸⁹ E. Pływaczewski, *Cywilnoprawne i karnoprawne aspekty nabycia rzeczy uzyskanej za pomocą czynu zabronionego*, PiP 1988, z. 5, s. 71-72.

⁹⁰ B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1249.

⁹¹ Por. orzecznictwo powołane w B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1249.

3. Paserstwo programu komputerowego- art. 293 § 1 w zw. z art. 291 i art. 292 k.k.

Przepis art. 293 § 1 k.k. rozciąga pojęcie paserstwa na popełnienie czynu opisanego w przepisie art. 291 i 292 k.k. wówczas, gdy przedmiotem czynności wykonawczej jest program komputerowy. Program komputerowy nie jest rzeczą, dlatego stosowanie przepisów typizujących paserstwo wprost, nie jest możliwe.

Paragraf 2 art. 294 k.k. pozwala na orzeczenie przepadku rzeczy i programu komputerowego uzyskanych w drodze paserstwa, choćby nie stanowiły one własności sprawcy. Trafnie w literaturze wskazuje się na pewną niekonsekwencję ustawodawcy - art. 294 § 2 k.k. stanowi, że możliwe jest orzeczenie przepadku rzeczy określonej w § 1, tymczasem § 1 operuje pojęciem programu komputerowego, który nie jest rzeczą.⁹²

Warto również zauważyć, że w przepisie art. 294 § 1 k.k. ustawodawca posługuje się pojęciem programu komputerowego, zaś w przepisie art. 118 ustawy z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych⁹³ mowa jest o paserstwie „przedmiotu stanowiącego nośnik utworu”, polegającym na jego nabyciu, pomocy do zbycia, przyjęciu, pomocy do ukrycia. W przepisie tym przewidziane zostały dwa typy tego przestępstwa - umyślne (ust. 1) oraz nieumyślne (ust. 3). Znamieniem czynu zabronionego przez art. 118 ust. 2 tej ustawy jest działanie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Program komputerowy w rozumieniu ustawy o prawie autorskim jest zarówno nośnikiem utworu, jak i tworem (program komputerowy może stanowić byt samoistny, niezwiązany z nośnikiem, na przykład w sieci komputerowej, za pośrednictwem której można program nabyć, przyjąć czy udzielić pomocy do jego zbycia).⁹⁴ Oczywiście, każdy przedmiot będący nośnikiem utworu siłą rzeczy „zawiera w sobie” utwór (zapisany w jakiejś postaci), jednakże może być tak iż program komputerowy może wystąpić w oderwaniu od nośnika – w postaci cyfrowej,

⁹² M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 605.

⁹³ T.j. Dz.U. 2006, nr 90, poz. 631 z późn. zm.

⁹⁴ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 605.

w której paser może przyjąć lub nabyć program za pośrednictwem sieci komputerowej.⁹⁵

V. Wymiar kary

Wszystkie typy przestępstwa paserstwa są występkami. Najniższą karą zagrożone jest przestępstwo z art. 291 § 2 k.k.- karą grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do 1 roku. Niewiele surowszą karę ustawodawca przewidział w art. 292 § 1 k.k. - przestępstwo stypizowane w tym przepisie zagrożone jest karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Typ kwalifikowany tego przestępstwa (art. 292 § 2 k.k.) zagrożony jest wyłącznie karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Taką samą karą zagrożone jest paserstwo z art. 291 § 1 k.k. Najsurowsza kara została przewidziana za popełnienie przestępstwa z art. 294 § 1 k.k. - kara pozbawienia wolności od 1 roku do lat 10.

W orzecznictwie wskazuje się, że przy wymiarze kary za przestępstwo paserstwa należy brać pod uwagę m.in.: wartość przedmiotu paserstwa, rodzaj i jakość przestępstwa, z którego pochodzi rzecz.⁹⁶

Ustawodawca przewidział w stosunku do sprawcy przestępstwa z art. 291 i 292 k.k. możliwość pewnych modyfikacji przy wymiarze kary. Wynikają one z przepisu art. 295 § 1 i § 2 k.k. Wobec sprawcy, który dobrowolnie naprawił szkodę w całości albo zwrócił pojazd lub rzecz mającą szczególne znaczenie dla kultury w stanie nieuszkodzonym, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia. Natomiast wobec sprawcy, który dobrowolnie naprawił szkodę w znacznej części, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary. Przesłanką zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary jest tu dobrowolne naprawienie szkody lub zwrot rzeczy stanowiącej dobro o szczególnym znaczeniu dla kultury w stanie nieuszkodzonym. Dobrowolność naprawienia szkody przez

⁹⁵ M. Mozgawa [w:] *System prawa karnego*, w druku, s. 23.

⁹⁶ Wyrok SN z 24 października 1967, II KR 104/67, OSNKW 1968, z. 9, poz. 108.

sprawcę należy oceniać podobnie jak w wypadku czynnego żalu określonego w przepisach art. 15 i 17 k.k. Powinna być to własna decyzja sprawcy, niewymuszona np. wyrokiem sądowym. Szkada, o której mowa w art. 295 k.k., oznacza szkodę w rozumieniu art. 361 k.c., a więc zarówno rzeczywisty uszczerbek w majątku pokrzywdzonego (*damnum emergens*), jak i utracone korzyści (*lucrum cessans*).⁹⁷ Naprawienie szkody polegać może albo na przywróceniu stanu poprzedniego, albo na zapłaceniu odszkodowania. Zgodnie z art. 363 § 1 k.c., wybór sposobu naprawienia szkody należy do poszkodowanego.⁹⁸ Istnienie przepisu art. 295 k.k. nie wyłącza możliwości nadzwyczajnego złagodzenia kary wobec sprawcy przestępstwa z art. 292 lub 292 na zasadach ogólnych, czyli na podstawie art. 60 k.k. Niezależnie od podstawy, nadzwyczajne złagodzenie kary wobec sprawcy przestępstwa z art. 291 § 1 k.k. i 292 § 2 k.k., nadzwyczajne złagodzenie kary polegać będzie na wymierzeniu grzywny lub kary pozbawienia wolności (art. 60 § 6 pkt 4 k.k.). W przypadku popełnienia przestępstwa z art. 291 § 2 k.k. lub 292 § 1 k.k. nadzwyczajne złagodzenie kary polegać będzie na odstąpieniu od wymiaru kary i wymierzeniu środka karnego (art. 60 § 7 k.k.). Natomiast, jeżeli nadzwyczajne złagodzenie kary miałyby zostać zastosowane wobec sprawcy przestępstwa z art. 294 k.k., polegałoby na orzeczeniu wobec sprawcy kary grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności w wymiarze od 1 miesiąca do 11 miesięcy (art. 60 § 6 pkt 3 k.k.).

Na podstawie art. 293 § 2 k.k., sąd może orzec przepadek rzeczy będącej przedmiotem czynności wykonawczej paserstwa, choćby nie stanowiła ona własności sprawcy.

Ze względu na wysokość grożącej kary, wobec sprawcy przestępstwa z art. 291 i 292 (ale nie z art. 294 k.k.) może znaleźć zastosowanie modyfikacja z art. 58 § 3 k.k. Sąd może orzec zamiast kary pozbawienia wolności grzywnę albo karę ograniczenia wolności do lat 2, w szczególności jeżeli orzeka równocześnie środek karny; karę ograniczenia wolności wymierza się w miesiącach i latach. Z kolei wobec sprawcy przestępstwa z art. 291 § 2 i art. 292 § 1 k.k. znaleźć może zastosowanie przepis art.

⁹⁷ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas [w:] A. Zoll (red.)..., s. 464 i n.

⁹⁸ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 608.

59 § 1 k.k. Warunkiem jest, aby społeczna szkodliwość czynu nie była znaczna. Sąd może wówczas odstąpić od wymierzenia kary, jeżeli orzeka równocześnie środek karny, a cele kary zostaną przez ten środek spełnione.

W stosunku do sprawcy przestępstwa z art. 292 § 2 i 292 § 1 k.k., sąd może warunkowo umorzyć postępowanie, wyjątkowo może to uczynić także wobec sprawcy przestępstwa z art. 292 § 1 i 292 § 2 k.k., jeżeli sprawca pojednał się z pokrzywdzonym.

Jeżeli sąd orzeka karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą lat 2, na ogólnych zasadach może orzec warunkowe zawieszenie jej wykonania. Również na ogólnych zasadach, może wymierzyć karę grzywny lub ograniczenia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania.

VI. Zbieg przepisów ustawy i zbieg przestępstw

Wykroczenie paserstwa stypizowane jest w art. 122 k.w.

Czyny zabronione zbliżone zakresowo do paserstwa unormowane są także w kodeksie karnym skarbowym. Przepis art. 91 k.k.s. typizuje przestępstwo i wykroczenie paserstwa towaru. Polegają one na nabyciu, przechowaniu, przewożeniu lub pomocy do zbycia towaru stanowiącego przedmiot przestępstwa lub wykroczenia celnego określonego w art. 86–90 k.k.s.⁹⁹ Towar, o którym mowa w art. 91 k.k.s., nie musi być rzeczą uzyskaną za pomocą czynu zabronionego. Przykładowo - może być towarem nabytym legalnie, lecz wwiezionym bez dopełnienia obowiązku celnego (art. 86 k.k.s).¹⁰⁰ Z tego względu, przepis art. 91 k.k.s. nie stanowi *lex specialis* w odniesieniu do art. 291 k.k., jak się wskazuje w literaturze, w przypadku zbiegu przepisu art. 291 k.k. i 91 k.k.s., zastosowanie

⁹⁹ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 603.

¹⁰⁰ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 603; G. Bogdan [w:] G. Bogdan, A. Nita, Z. Radzikowska, A. R. Świątłowski, *Kodeks karny skarbowy z komentarzem*, Gdańsk 2000, s. 276.

znaleźć powinna raczej zasada konsumpcji.¹⁰¹ Zbieg tych przepisów najczęściej stanowić będzie rzeczywisty niewłaściwy - pomijalny zbieg przepisów. Zasadę konsumpcji ocenia się nie in abstracto, lecz in concreto - w odniesieniu do realiów konkretnej sprawy. Z tego względu niekiedy dojdzie do idealnego zbiegu przestępstw lub wykroczeń skarbowych z przestępstwem lub wykroczeniem powszechnym. Zgodnie z art. 8 k.k.s., należy wówczas zastosować każdy ze zbiegających się przepisów. Natomiast wykonaniu podlega jedynie kara najsurowsza, co nie stoi na przeszkodzie orzeczeniu środków karnych lub innych środków na podstawie wszystkich zbiegających się przepisów.¹⁰² Przepis art. 291 k.k. może pozostawać w kumulatywnym zbiegu z art. 65 k.k.s.¹⁰³

Warto przyrzeć się bliżej możliwości zbiegu przepisu typizującego paserstwo z kodeksu karnego i ustawy prawo autorskie. Art. 118 ust. 1 prawa autorskiego stanowi, że kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej przedmiot będący nośnikiem utworu, artystycznego wykonania, fonogramu, wideogramu rozpowszechnianego lub zwielokrotnianego bez uprawnienia lub wbrew jego warunkom nabywa lub pomaga w jego zbyciu albo przedmiot ten przyjmuje lub pomaga w jego ukryciu, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Jeżeli zatem sprawca działa „w celu osiągnięcia korzyści majątkowej”, a przedmiotem wykonawczym przestępstwa jest nośnik programu komputerowego, to czyn taki wypełnia znamiona przestępstwa z art. 293 w zw. z art. 291 § 1 k.k. i art. 118 ust. 1 prawa autorskiego, stanowiąc rzeczywisty właściwy zbieg przepisów ustawy.¹⁰⁴ Należy podzielić pogląd SA w Katowicach, że pomiędzy tymi przepisami nie zachodzi pozorny zbieg przepisów ustawy.¹⁰⁵ Jeżeli nabycie odbywa się bez celu

¹⁰¹ Odmienne B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1241.

¹⁰² M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 603.

¹⁰³ Por. szerzej B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1240.

¹⁰⁴ A. Adamski, *Prawo karne komputerowe*, Warszawa 2000, s.107 – 108; por. wyrok SA w Katowicach z 21 lipca 2005, II AKa 147/05, Prok. i Pr. 2006, nr 1, dodatek orzecznictwo, poz. 29.

¹⁰⁵ Wyrok SA w Katowicach z 21 lipca 2005, II AKa 147/05, Prok. i Pr. 2006, nr 1, dodatek orzecznictwo, poz. 29.

osiągnięcia korzyści majątkowej, albo w odniesieniu do programu, lecz bez nabycia samego nośnika, czyn taki wypełnia znamiona przestępstwa z art. 293 § 1 k.k.¹⁰⁶

Nieco bardziej skomplikowana sytuacja powstaje w odniesieniu do utworów niebędących programami komputerowymi. W literaturze przedmiotu został wyrażony pogląd, że przepis art. 118 prawa autorskiego nie uwzględnia karalności paserstwa „elektronicznego”, ponieważ nie uwzględniona on niematerialnego charakteru samego utworu, artystycznego wykonania, fonogramu, wideogramu lub nadania.¹⁰⁷

Możliwa jest kumulatywna kwalifikacja z art. 294 § 1 i § 2 k.k., ponieważ w przepisach tych wskazane są różne okoliczności kwalifikujące, jeżeli czyn popełniono w stosunku do dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury, stanowiącego jednocześnie mienie znacznej wartości.¹⁰⁸

Przepis art. 291 k.k. może pozostawać również w zbiegu z przepisem art. 239 k.k. (polecznictwo). Wydaje się, iż jest to zbieg rzeczywisty niewłaściwy pomijalny na zasadzie konsumpcji.¹⁰⁹ W orzecznictwie sądowym jednak pojawił się pogląd, że 291 § 1 k.k. stanowi *lex specialis* w stosunku do przepisu art. 239 k.k., a zatem między tymi przepisami zachodziłby zbieg pozorny.¹¹⁰

W przypadku nabywania płyt nielegalnie zwielokrotnionych zawierających programy komputerowe, zachodzi zbieg przepisu art. 291 k.k. z art. 116 ust. 3 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Jest on rzeczywisty właściwy, zastosowanie znajduje tu kumulatywna kwalifikacja.

Zachodzi również rzeczywisty właściwy zbieg przepisów art. 291 lub 292 k.k. z art. 305 ust. 1 ustawy prawo własności przemysłowej. Może mieć on miejsce, gdy

¹⁰⁶ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 605, A. Adamski, *Prawo karne komputerowe*, Warszawa 2000, s. 107–108).

¹⁰⁷ E. Czarny – Drożdziejko, *Projektowane zmiany w przepisach karnych ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, ZNUJ, PWiOWI 1999, z. 71, s. 177; por. także M. Mozgawa [w:] *System prawa karnego w druku*, s. 24.

¹⁰⁸ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 607.

¹⁰⁹ Odmienne B. Michalski [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 1241.

¹¹⁰ Wyrok SA w Krakowie z 19 stycznia 1994, II Akr 227/93, KZS 1994, z. 3, poz. 19.

sprawca kupuje lub sprzedaje np. odzież oznaczoną nieoryginalnymi znakami towarowymi znanych firm.

B. Badania empiryczne

I. Uwagi wprowadzające

Badania empiryczne zostały przeprowadzone na podstawie 481 spraw - w 326 z nich czyn wypełniał znamiona przestępstwa z art. 291 k.k., zaś w 155 z nich - z art. 292 k.k. Do sądów rejonowych została rozesłana prośba o przesłanie sygnatur akt spraw o przestępstwo z art. 291 oraz 292 k.k. zakończonych w 2008 roku prawomocnym orzeczeniem. Z nadesłanych sygnatur losowo wybranych zostało 10 % spraw.¹¹¹

Nie jest łatwo liczyć sprawy o paserstwo, ponieważ występują tu bardzo złożone konfiguracje procesowe - zarówno przedmiotowe, jak i podmiotowe. Zazwyczaj najpierw zostaje wszczęte postępowanie przygotowawcze w sprawie o kradzież. Następnie zostaje ono umorzone z powodu, najczęściej, braku wykrycia sprawcy. Zwykle przy okazji innej sprawy o kradzież udaje się ustalić, że sprawcą umorzonego postępowania jest ten sam sprawca. Zostaje ono więc podjęte i obie sprawy rozpoznawane są łącznie. Czasem w ten sposób łączy się 3, 4 lub więcej spraw. Jednocześnie w niektórych z tych dołączanych spraw występuje więcej niż 1 sprawca. Z kilku spraw powstaje jedna, w której występuje kilku sprawców. Niektórzy z nich decydują się na skorzystanie z instytucji skazania bez przeprowadzenia rozprawy (art. 335 k.p.k.), niektórzy dopiero podczas procesu decydują się na skorzystanie z dobrowolnego poddania się karze (art. 387 k.p.k.), niektórzy - przeciwnie, nie przyznają się do popełnienia czynu lub ukrywają przed wymiarem sprawiedliwości. Z tego względu, postępowanie wobec niektórych sprawców, co do których możliwe jest szybkie zakończenie postępowania, zostaje wyłączone do odrębne postępowania (tak naprawdę tylko do wydania wyroku w trybie 335 k.p.k. lub 387 k.p.k.) i otrzymują nową sygnaturę. W ten sposób liczba spraw „pączkuje”. Jej dokładne ustalenie zależy zatem od przyjętego sposobu ich

¹¹¹ Pisma z wykazami sygnatur nadesłane przez sądy rejonowe zostały ułożone w przypadkowej kolejności. Następnie, oddzielnie dla art. 291 oraz dla 292 k.k. wybrana została co 10 sygnatura. Pierwsza sygnatura została wybrana przy pomocy rzutu kostką (3).

zliczania. Na potrzeby tego badania przyjęto następującą zasadę, jeżeli ze sprawy na ostatnim jej etapie (tylko do wydania wyroku) wyłączono postępowanie wobec sprawcy lub sprawców, nie traktowano tego jako odrębnej sprawy. Natomiast, jeżeli sprawę o paserstwo niejako w całości wyłączono z innej sprawy (o kradzież, rozbój, oszustwo), wówczas traktowana była jako samoistna sprawa.

Analizie poddanych zostało 326 spraw o przestępstwo z art. 291 k.k.¹¹² oraz 155 o przestępstwo z art. 292 k.k.¹¹³ W 15 sprawach, sprawcy popełnili zarówno czyn umyślny z art. 291 k.k., jak i nieumyślny - z art. 292 k.k.; w tym w dwóch takich sprawach sprawcą czynu umyślnego i nieumyślnego była ta sama osoba. Sprawy te zostały policzone dwukrotnie - raz wliczono je do spraw z art. 291 k.k., a raz do spraw z art. 292 k.k.

Wszczęcie postępowania w sprawach o przestępstwo z art. 291 k.k. oraz 292 k.k. ma charakter niejako wtórny; najczęściej następuje jako „pochodna” innej sprawy, zwykle o przestępstwo „bazowe” dla paserstwa (kradzież, rozbój). W ten sposób wszczętych zostało 208 spraw o przestępstwo z art. 291 k.k. oraz 98 spraw o przestępstwo z art. 292 k.k. W 159 przypadkach wszczęcie postępowania o przestępstwo z art. 291 k.k. nastąpiło poprzez wyłączenie z innej sprawy; w sprawach o przestępstwo z art. 292 k.k. - w 52. Jedynie w 13 przypadkach postępowanie w sprawie rozpoczęło się od złożenia zawiadomienia popełnienia czynu z art. 291 k.k., odpowiednio - w 5 sprawach o przestępstwo z art. 292 k.k.

¹¹² Spraw tych po losowaniu powinno być 354, ale w sumie 28 spraw nie zostało poddanych analizie (błędnie podana sygnatura sprawy o inne przestępstwo, brak prawomocnego rozstrzygnięcia, brak możliwości przesłania akt).

¹¹³ Wylosowanych spraw było 168, lecz 13 z nich nie zostało poddanych analizie (błędnie podana sygnatura sprawy o inne przestępstwo, brak prawomocnego rozstrzygnięcia, brak możliwości przesłania akt).

II. Postępowanie przygotowawcze

1. Sprawca

W 326 sprawach o przestępstwo z art. 291 k.k. wystąpiło łącznie 378 oskarżonych. Większość z nich stanowili mężczyźni - 346. Jedynie 32 sprawców było kobietami (8,5% sprawców w tej grupie).

Natomiast w sprawach o przestępstwo z art. 292 k.k. sprawców było 174 (po dwóch w 16 sprawach, w pojedynczych sprawach 3 i 4). Tutaj również wśród sprawców przeważali mężczyźni - 150, chociaż odsetek kobiet w tej grupie spraw był wyższy - 13,8% (24 sprawców było kobietami). Ogółem kobiety stanowiły 10,1% wszystkich sprawców, co mniej więcej odpowiada udziałowi procentowemu kobiet w przestępczości, który kształtuje się na poziomie 10-12%.

Najliczniejszą grupę sprawców stanowili ci z przedziału wiekowego 22 - 30 lat, zarówno w sprawach o przestępstwo z art. 292 k.k. - 41,3% tych sprawców, jak i w sprawach o przestępstwo z art. 292 k.k. - 36,2%. Ogółem sprawcy z tego przedziału wiekowego stanowili 39,7% wszystkich sprawców oskarżonych o przestępstwo paserstwa. Drugą pod względem liczebności grupę stanowili sprawcy z przedziału wiekowego 17 - 21 lat - 24, 1 % wszystkich. Liczebność grup malała wraz ze wzrostem wieku; sprawcy powyżej 60 roku życia stanowili już ułamek procenta. Dokładne wyniki przedstawia tabela 1.

Odnośnie do wykształcenia sprawców, należy zauważyć, że sprawcy przestępstwa paserstwa mieli w większości wykształcenie podstawowe, zawodowe lub średnie - po około 30% sprawców. Zachodzą tu jednak pewne różnice pomiędzy sprawcami przestępstwa z art. 292 k.k. a 292 k.k. Wśród sprawców przestępstwa z art. 292 k.k. nieznacznie przeważają sprawcy z wykształceniem zawodowym (30,4% sprawców z tej grupy), zaś wśród sprawców przestępstwa z art. 292 k.k. - sprawcy z wykształceniem średnim - 35,1 % sprawców z tej grupy. Szczegółowe dane przedstawia tabela 2.

Większość sprawców stanowiły osoby, które nie pozostawały nigdy w związku małżeńskim - 59,6 % wszystkich sprawców. Na drugim miejscu plasowały się osoby, które pozostawały w związku małżeńskim - 33 % wszystkich sprawców. W obu badanych grupach nie zanotowano różnic, jeśli chodzi o procentowy obraz stanu cywilnego sprawców (tabela 3).

Wśród sprawców w obu grupach spraw przeważali ci wykazujący aktywność zawodową - posiadający stałą lub dorywczą pracę lub prowadzący działalność gospodarczą. Tacy sprawcy stanowili 64,4 % wszystkich. Sprawcy deklarujący brak aktywności zawodowej i związany z tym brak jakichkolwiek własnych źródeł utrzymania stanowili 28,2 % wszystkich sprawców. Dokładne dane przedstawia tabela 4.

Ze względu na dużą różnorodność, trudno jest w syntetyczny sposób zestawić dane dotyczące zawodu wyuczonego sprawców. Tytułem przykładu można wskazać, że najliczniejszą grupę stanowili sprawcy, którzy takiego wyuczonego zawodu nie posiadali. Natomiast wśród sprawców posiadających takowy - najliczniej reprezentowani byli mechanicy samochodowi. Wybrane dane w tej mierze przedstawia tabela 5.

Tabela 1. Wiek sprawców

	Art. 291 k.k.			Art. 292 k.k.			Suma		
	I. b.	%	%c	I. b.	%	%c	I.b.	%	%c
17-21	87	23	15,8	46	26,4	8,3	133	-----	24,1
pow. 21-30	156	41,3	28,2	63	36,2	11,4	219	-----	39,7
31-40	73	19,3	13,2	32	18,4	6	105	-----	19
41-50	43	11,4	7,8	19	11	3,4	62	-----	11,2
51-60	16	4,2	2,9	10	5,7	1,8	26	-----	4,7
61+	3	0,8	0,5	4	2,3	0,7	7	-----	1,3
Suma	378	100	68,4	174	100	31,6	552	100	100

I.b.- liczby bezwzględne

% - oznacza stosunek liczby sprawców w danej kategorii do wszystkich sprawców oskarżonych o przestępstwo z art. 291 (lub odpowiednio 292)

%c - oznacza stosunek liczby sprawców w danej kategorii do wszystkich sprawców

Tabela 2. Wykształcenie sprawców

	Art. 291 k.k.			Art. 292 k.k.			Suma		
	I. b.	%	%c	I. b.	%	%c	I.b.	%	%c
podstawowe	110	29,1	19,9	43	24,7	7,8	153	-----	27,7
zawodowe	115	30,4	20,8	50	28,7	9,1	165	-----	29,9
gimnazjum	32	8,5	5,8	12	6,9	2,2	44	-----	8
średnie	104	27,5	18,8	61	35,1	11	165	-----	29,8
wyższe	15	3,9	2,7	7	4	1,3	22	-----	4
bez wykształcenia	1	0,3	0,2	0	0	0	1	-----	0,2
brak danych	1	0,3	0,2	1	0,6	0,2	2	-----	0,4
Suma	378	100	68,4	174	100	31,6	552	100	100

Tabela 3. Stan cywilny sprawców.

	Art. 291 k.k.			Art. 292 k.k.			Suma		
	I. b.	%	%c	I. b.	%	%c	I.b.	%	%c
Kawaler/ panna	222	58,7	40,2	107	61,5	19,4	329	-----	59,6
W związku małżeńskim	128	33,9	23,2	54	31	9,8	182	-----	33
Wdowiec/wdowa	4	1,0	0,7	2	1,2	0,4	6	-----	1
Po rozwodzie	23	6,1	4,1	10	5,7	1,8	33	-----	6
brak danych	1	0,3	0,2	1	0,6	0,2	2	-----	0,4
Suma	378	100	68,4	174	100	31,6	552	100	100

Tabela 4. Źródła utrzymania sprawców

Forma zarobkowa- nia	Sprawcy z art. 291 k.k.			Sprawcy z art. 292 k.k.			Suma		
	l.b.	%	% c	l.b.	%	% c	l.b.	%	% c
Stała praca	115	30,4	20,8	72	41,4	13,1	187	-----	33,9
Dorywczo	77	20,4	13,9	20	11,5	3,6	97	-----	17,5
Własna dział. gospodar- cza	51	13,5	9,2	21	12,1	3,8	72	-----	13
Nie pracuje	108	28,5	19,6	47	27	8,6	155	-----	28,2
Emerytura lub renta	15	4	2,7	8	4,6	1,4	23	-----	4,1
Zasiłek	11	2,9	2	6	3,4	1,1	17	-----	3,1
Brak danych	1	0,3	0,2	0	0	0	1	-----	0,2
Suma	378	100	68,4	174	100	31,6	552	100	100

Tabela 5. Zawody sprawców

Zawody	Sprawcy z art. 291 k.k.	Sprawcy z art. 292 k.k.
Bez wyuczonego zawodu	138	68
Uczeń	36	23
Mechanik samochodowy	30	17
Ślusarz	14	6
Murarz	12	8
Stolarz	12	4
Kierowca	10	1
Elektromonter	10	4
Sprzedawca	7	8
Student	4	1
Cukiernik	5	3
Ogrodnik	2	4
Informatyk	1	3
Rolnik	10	2
Kucharz	2	4

Stosunkowo niewielu sprawców popełniając czyn znajdowało się w stanie po spożyciu alkoholu - 17 (wszyscy popełnili przestępstwo z art. 292 k.k.), zaś pod wpływem narkotyków w czasie popełnienia czynu było 2 sprawców przestępstwa z art. 291 k.k. i 1 sprawca z art. 292 k.k. 14 sprawców przestępstwa z art. 291 było uzależnionych od alkoholu, zaś 1 od narkotyków.

Jeżeli chodzi o uprzednią karalność, należy stwierdzić, że 140 sprawców z art. 291 k.k. i 43 sprawców z art. 292 k.k. było już wcześniej karanych. Część z nich - więcej niż raz. 14 sprawców z art. 291 (3,7% tych sprawców) oraz 3 (1,7%) z art. 292 k.k., popełniło uprzednio przestępstwo paserstwa. 79 sprawców (art. 291 k.k.) i 14 (art. 292 k.k.) popełniło w przeszłości inne przestępstwo przeciwko mieniu.

Jedynie w 5 sprawach o przestępstwo z art. 291 k.k. oraz 3 z art. 292 k.k. wywołano opinię psychologiczną, zaś opinię psychiatryczną, odpowiednio w 23 (291) i 9 (292). Tylko u jednego sprawcy przestępstwa z art. 291 k.k. stwierdzono upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim i u jednego - w stopniu umiarkowanym. W grupie sprawców przestępstwa z art. 292 k.k. w dwóch przypadkach stwierdzono upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim, a u jednego sprawcy - chorobę psychiczną.

Większość sprawców obu typów przestępstw przyznała się do popełnienia czynu. Nie uczyniło tego 118 sprawców czynu z art. 291 k.k. (31,2% sprawców w tej grupie spraw) i 43 sprawców czynu z art. 292 k.k. (2,5%).

2. Czyn

W sprawach zakwalifikowanych w akcie oskarżenia, wniosku o warunkowe umorzenie postępowania lub rozstrzygnięciu kończącym sprawę jako przestępstwo z art. 291 k.k. popełniono w sumie **446** czynów (w 39 sprawach po 2 czyny, w 14 - po 3, w siedmiu po 4, w 6 powyżej 4 czynów; w tym w jednej 23 czyny). Obok czynu zakwalifikowanego jako paserstwo z art. 291 k.k., 49 razy pojawiły się zarzuty popełnienia innych czynów (278, 178a i in.). Z kolei w sprawach o przestępstwo z art.

292 k.k. popełnionych zostało w sumie **179** czynów. W siedmiu sprawach obok czynu zakwalifikowanego jako przestępstwo z art. 292 k.k. pojawiły się zarzuty popełnienia innych czynów.

Najczęściej zarzucano sprawcy, że „nabył” rzecz pochodzącą z czynu zabronionego - 64,3% wszystkich czynów. Drugą co do liczebności grupę zachowań stanowiła pomoc w zbyciu - 14% wszystkich czynów. W grupie przestępstw z art. 291 k.k. następne w kolejności było zachowanie polegające na przyjęciu na przechowanie - 9,1% czynów w tej grupie. Takie zachowanie w ogóle nie pojawiło się w odniesieniu do przestępstwa z art. 292 k.k. Tu natomiast w 5,5% przypadków opisano czyn po prostu jako „przyjęcie rzeczy”. Relatywnie liczną grupę stanowiły sprawy, w których czyn polegał na „przyjęciu rzeczy”: na przechowanie - 6,6% wszystkich spraw lub do ukrycia (także - pomoc w zbyciu) - 5,6 % wszystkich czynów. Czyn polegał również na posiadaniu rzeczy pochodzącej z czynu zabronionego, zbyciu, a także wprowadzeniu do obrotu. Szczegółowe dane przedstawia tabela 6.

Tabela 6.¹¹⁴ Opis czynności wykonawczej

	Art. 291			Art. 292			Suma		
	I.b.	%	% c	I.b.	%	% c	I.b.	%	% c
Nabył	290	58,6	42,9	145	79,7	21,4	435	-----	64,3
Pomagał w zbyciu	81	16,4	12	13	7,2	2	94	-----	14
Posiadał	16	3,2	2,4	2	1,1	0,3	18	-----	2,7
Przyjął do ukrycia lub pomagał w ukryciu	33	6,7	4,9	5	2,8	0,7	8	-----	5,6
Przyjął na przechowanie	45	9,1	6,6	0	0	0	45	-----	6,6
Zbył	13	2,6	2	0	0	0	13	-----	2
Przyjął	0	0	0	10	5,5	1,5	10	-----	1,5
Wprowadzał do obrotu	4	0,8	0,6	0	0	0	4	-----	0,6
Dostarczył	3	0,6	0,4	0	0	0	3	-----	0,4
Sprzedał	0	0	0	4	2,2	0,6	4	-----	0,6
Uzyskał z Internetu	3	0,6	0,4	0	0	0	3	-----	0,4
Ukrył	2	0,4	0,3	0	0	0	2	-----	0,3
Rozpowszechniał	2	0,4	0,3	0	0	0	2	-----	0,3
Użytkował	2	0,4	0,3	0	0	0	2	-----	0,3
Oferował do sprzedaży	1	0,2	0,1	0	0	0	1	-----	0,1
Wszedł w posiadanie	0	0	0	1	0,5	0,1	1	-----	0,1
Ściągał z Internetu	0	0	0	1	0,5	0,1	1	-----	0,1
Ukradł	0	0	0	1	0,5	0,1	1	-----	0,1
Suma	495	100	73,2	182	100	26,8	677	-----	100

¹¹⁴ Liczby w tej tabeli nie sumują się dokładnie z liczbą czynów, ponieważ czasami czyn opisany był przy pomocy więcej niż jednego czasownika.

Prokurator uznał, że w celu osiągnięcia korzyści majątkowej popełniło czyn 27 sprawców przestępstwa z art. 291 oraz 4- z art. 292 k.k. Uznano, że 5 sprawców przestępstwa z art. 291 k.k. i 1 z art. 292 k.k. popełniło czyn w celu odsprzedaży.

3. Przedmiot czynności wykonawczej

Zdecydowanie najwięcej czynów dotyczyło telefonów komórkowych. Wydaje się, że nastąpiła tu pewna „detronizacja” samochodów lub ich części jako przedmiotu czynności wykonawczej paserstwa. Stanowią one drugą pod względem liczebności grupę przedmiotów czynności wykonawczej paserstwa z art. 291 k.k., zdecydowanie rzadziej pojawiają się w przypadku przestępstwa z art. 292 k.k. Często przedmiotem czynności wykonawczej paserstwa są programy komputerowe, elektronarzędzia lub urządzenia elektroniczne. Dość często pojawiają się różnego rodzaju przedmioty metalowe, kable (opisane w tabeli jako złom). Pojedyncze czyny w sprawach o przestępstwo z art. 291 k.k. dotyczyły: teczki z dokumentami, okularów korekcyjnych, suszu owocowego, strzykawki z maścią dla zwierząt, proszku do prania, żyletek, cukru, sadzonek roślin, aparatu do destylacji, starodruków (dokumentów historycznych), wódki, drzwi wejściowych, damskiej torebki. Natomiast w sprawach o przestępstwo z art. 292 k.k. przedmiotem czynności wykonawczej pojedynczych czynów były: kosmetyki, kostka brukowa, olej napędowy, hydrant, drzewka (sadzonki), płyty CD i DVD, rusztowania, klaser ze znaczkami, wózek dziecięcy, łóżko do solarium.

Nieco bardziej szczegółowe dane dotyczące przedmiotu czynności wykonawczej znajdują się w tabeli 7.

Tabela 7.¹¹⁵ Przedmiot czynności wykonawczej

Przedmiot czynności wykonawczej	Art. 291 k.k.	Art. 292 k.k.	Suma
Telefon komórkowy	106	85	191
Programy komputerowe	58	10	68
Samochody lub ich części	57	20	77
Sprzęt elektroniczny lub narzędzia	52	30	82
Kauczuk	23 (w jednej sprawie)	-----	23
Złom	18	9	27
Rowery	18	7	25
Rusztowania i inne elementy maszyn lub konstrukcji budowlanych	11	1	12
Biżuteria i zegarki	10	-----	10
Płyty CD lub DVD	9	1	10
Mleko w proszku	8	-----	8
Butle gazowe	7	-----	77
Komputer	7	4	11
Paliwo	5	-----	5
Kable	5	-----	5
Drewno opałowe	4	4	8
Odzież	4	2	6
Motorower lub motocykl	4	2	6
Olej napędowy	3	1	4
Ser	3	-----	3
Broń pneumatyczna	3	-----	3
Zwierzęta (psy, jagnięta)	3	-----	3
Pieniądze	2	-----	2
Kosmetyki	2	1	3
Sprzęt sportowy	2	-----	2

¹¹⁵ Podane liczby dotyczą czynów z aktu oskarżenia lub wniosku o warunkowe umorzenie postępowania.

4. Strona podmiotowa w decyzji procesowej kończącej postępowanie przygotowawcze

Wskazanie strony podmiotowej w akcie oskarżenia/ wniosku o warunkowe umorzenie postępowania miało miejsce w 254 sprawach z art. 291 k.k. (odnośnie do liczby czynów), co stanowi 56,9% czynów w tej kategorii spraw. W odniesieniu do 234 czynów prokurator użył określenia „wiedząc” [że przedmiot pochodzi z czynu zabronionego]- 52,5%, w odniesieniu do 9 - „mając świadomość”, „godząc się” - w odniesieniu do 3, „wiedząc lub co najmniej godząc się” - 1, „w zamiarze” - 1, w zamiarze co najmniej ewentualnym - 3, „powinien i mógł przypuszczać” - 3. To ostatnie określenie strony podmiotowej jeden raz pojawiło się w opisie czynu, pomimo, iż w jego kwalifikacji zastosowano przepis art. 291 k.k., a nie 292 k.k.

W odniesieniu do czynów ze spraw o przestępstwo z art. 292 k.k. w opisie 135 czynów pojawiło się określenie „powinien i mógł” (75,4% czynów w tej kategorii spraw), samo „powinien” - w 18, „mógł” - w 7, „był świadomy” - w 1, „co najmniej przypuszczał” - 1. W odniesieniu do trzech czynów zakwalifikowanych w akcie oskarżenia jako przestępstwo z art. 291 k.k. pojawił się zamiar bezpośredni.

5. Kwalifikacja czynu w akcie oskarżenia lub wniosku o warunkowe umorzenie postępowania

Podstawowym przepisem, który pojawiał się w kwalifikacji prawnej czynu był oczywiście odpowiednio - art. 292 k.k. lub art. 292 k.k. Zdecydowaną większość stanowiły typy podstawowe przestępstw w przepisach tych opisanych, należy zwrócić także uwagę na dość znaczną liczbę przypadków zastosowania w kwalifikacji przepisu art. 293 - paserstwa programu komputerowego. Obok któregoś z typów paserstwa w kwalifikacji pojawiały się także przepisy typizujące czyny zabronione w prawie autorskim, ustawie o prawie własności przemysłowej. W jednostkowych przypadkach czyn sprawcy stanowił usiłowanie. Na marginesie, należy zauważyć, że

sporadycznie w kwalifikacji pojawiały się przepisy typizujące któryś z typów kradzieży (następnie w wyroku ulegający zmianie na paserstwo). Nie można nie zauważyć, że dość często kwalifikacja z art. 291 k.k. lub 292 k.k. pojawia się w sytuacjach, gdy brak wystarczających dowodów na to, że sprawca jest „autorem” owego czynu zabronionego, z którego pochodzi rzecz. Dane na temat kwalifikacji prawnej czynów zostały zebrane w tabeli 8.

Tabela 8. Kwalifikacja czynu w postępowaniu przygotowawczym

Kwalifikacja	Przestępstwo zaliczone do grupy 291 k.k.	Przestępstwo zaliczone do grupy 292 k.k.
291 § 1 k.k.	384	17
291 § 2 k.k.	25	0
278 k.k.	2	0
279 k.k.	0	1
292 § 1 k.k.	2	162
292 § 2 k.k.	0	0
w zw. z 13 § 1 k.k. *	1	1
w zw. z 31 § 2 k.k.	1	0
w zw. z 64 § 1 k.k.	17	2
w zw. z 12 k.k.	22	4
w zw. z 91 k.k.	6	0
w zw. z 293 § 1 k.k.	65	10
w zw. z 118 ustawy pr. autorskie	15	0
w zw. z art. 116 pr. autorskie	4	0
w zw. z art. 294 k.k.	3	0
305 ust. 1ust. Pr.wł. przem.	0	1

*wszystkie dane „w zw.” zostały wliczone do liczby przestępstwa głównego - tj. 291 lub 292; czyli stanowią one dane „w tym”.

6. Uzasadnienie aktu oskarżenia lub wniosku o warunkowe umorzenie postępowania

Akty oskarżenia (wnioski o warunkowe umorzenie postępowania) zostały uzasadnione w 166 sprawach o przestępstwo z art. 291 k.k. (50,1 % tych spraw). Uzasadnienie strony podmiotowej pojawiło się jedynie w 17 z nich (10,2% uzasadnionych aktów oskarżenia; 5,2 % wszystkich spraw z art. 291 k.k.), z czego w 12 przypadkach miało charakter czysto deklaratoryjny¹¹⁶. W sprawach z art. 292 k.k. uzasadnienie aktu oskarżenia lub wniosku o warunkowe umorzenie postępowania zostało sporządzone w 62 przypadkach, jednakże strona podmiotowa została uzasadniona tylko w 6 z nich, z czego 4 uzasadnienia miały charakter czysto deklaratoryjny. Nie można oprzeć się wrażeniu, że strona podmiotowa przestępstwa paserstwa traktowana jest „po macoszemu”. Od dokładności konkretnego prokuratora zależy to, czy strona podmiotowa w ogóle pojawi się wśród znamion omówionych w uzasadnieniu decyzji procesowej kończącej postępowanie przygotowawcze. Zazwyczaj prokurator skupia się jedynie na odtworzeniu stanu faktycznego. Jest to oczywiście niezwykle istotne, ale samo wyczerpanie przez sprawcę znamion strony przedmiotowej (do czego zwykle sprowadza się de facto uzasadnienie) oraz dokładne ustalenie okoliczności, w jakich to nastąpiło nie jest wystarczające. Szczególnie potrzebne jest to w odniesieniu do tych typów czynów zabronionych, które mają postać umyślną i nieumyślną. Oczywiście ustalenie zamiaru sprawcy czy jego braku jest trudne i wymaga także pewnej współpracy ze strony sprawcy, który nie zawsze jest tym zainteresowany. Jednakże drobiazgowo odtworzenie okoliczności przedmiotowych stanowi dobrą podstawę do poczynienia pewnych ustaleń także odnośnie do strony podmiotowej. Wystarczyłoby jedynie wskazanie przez osobę sporządzającą uzasadnienie, jak niektóre z tych okoliczności mogą świadczyć o tym, czy sprawca był świadomy pewnych faktów, czy też nie.

W tych nielicznych uzasadnieniach, które dotyczyły strony podmiotowej, w znacznej mierze skupiano się na okolicznościach przedmiotowych, obiektywnych, które

¹¹⁶ Tzn. wyjaśniono, na czym polega umyślność lub odpowiednio przy art. 292 - nieumyślność i/ lub ewentualnie wymieniono in abstracto okoliczności, które doktryna lub/i orzecznictwo poleca brać w tej mierze pod uwagę; bez odniesień do konkretnej sprawy.

pośrednio świadczyły o określonym stosunku psychicznym sprawcy do czynu. Przede wszystkim była to cena rzeczy (znacznie niższa niż „normalnie”), a także brak sporządzenia umowy lub brak dokumentów związanych z rzeczą.

Tabela 9. Uzasadnienie strony podmiotowej w postępowaniu przygotowawczym

	Art. 291 k.k.	Art. 292 k.k.	Suma
Okoliczności o charakterze przedmiotowym	7	3	10
Sposób	3	0	3
Powtarzalność sytuacji	1	0	1
Cena	2	2	4
Brak umowy	4	0	4
Zasady doświadczenia życiowego	1	0	1
Brak dodatkowych akcesoriów, oryginalnego opakowania	1	3	4
Osoba zbywcy	1	1	2
Miejsce	0	1	1
Okoliczności podmiotowe	2	1	3
Powinność	2	0	2
Brak staranności	0	1	1

III. Postępowanie sądowe

1. Rozstrzygnięcie sądu I instancji

W większości przypadków zapadły wyroki skazujące. Stanowią one 86,5% wszystkich rozstrzygnięć procesowych w badanym materiale empirycznym. Jeśli chodzi o odsetek spraw w poszczególnych grupach, to należy zauważyć, że sprawy o przestępstwo z art. 291 k.k. znacznie częściej kończyły się skazaniem niż w przypadku spraw o przestępstwo z art. 292 k.k. Z kolei w przypadku spraw o przestępstwo z art. 292 k.k., wyższy niż w przypadku przestępstw z art. 291 k.k. jest odsetek spraw zakończonych warunkowym umorzeniem postępowania (decyduje o tym przede wszystkim zagrożenie karą).

Tabela 10. Wyrok sądu I instancji

	Art. 291 k.k.			Art. 292 k.k.			Suma		
	I.b.	%	% c	I.b.	%	% c	I.b.	%	% c
Wyrok skazujący	341	90,2	61,8	136	78.1	24,7	477	----- -	86,5
Wyrok uniewinniający	10	2,7	1,8	1	0.6	0,2	11	----- --	2
Warunkowe umorzenie postępowania	25	6,6	4,5	33	19	6	58	----- --	10.5
Umorzenie postępowania¹¹⁷	2	0,5	0,3	4	2.3	0,7	6	----- --	1
Suma	378	100	68,4	174	100	31,6	552	----- -	100

¹¹⁷ W sprawach o przestępstwo z art. 291 k.k. podstawą umorzenia postępowania był: w jednym przypadku przepis art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. i jeden raz- § 9. Natomiast w sprawach o przestępstwo z art. 292 k.k.- dwukrotnie był fakt przedawnienia karalności czynu (sąd uznał, że czyn stanowi wykroczenie), jeden raz- 17 § 1 pkt.7 (res iudicata) i jeden raz art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.

Ze względu na zagrożenie karą, a także ze względu na fakt, iż w większości przypadków paserstwo nie stanowi czynu o znacznej społecznej szkodliwości, wielu sprawców skorzystało z uproszczonej formy skazania, co wiąże się często z relatywnie łagodniejszym potraktowaniem sprawcy - skazanie bez rozprawy, czy dobrowolne poddanie się karze zwykle wiąże się z wymierzeniem kary z warunkowym zawieszeniem jej wykonania (kara pozbawienia wolności) lub kary łagodniejszego rodzaju (gdy ustawodawca daje alternatywę). Ogólnie z takiej formy ukarania „skorzystało”- 56,1% wszystkich sprawców. Stanowi to 64,6% wszystkich wyroków skazujących. W grupie spraw z art. 291 k.k. 45,5% sprawców skorzystało z tej formy skazania, natomiast w grupie spraw z art. 292 k.k. sprawców takich było 66,9%. Należy tu ponadto uwzględnić fakt, iż wobec 10,5 % sprawców postępowanie warunkowo umorzono (co stanowi 19% przypadków z art. 292 k.k. i odpowiednio - 6,6% - z art. 291 k.k.). Z punktu widzenia przepisów prawa karnego materialnego i procesowego warunkowe umorzenie postępowania ma inne konsekwencje prawne niż wydanie wyroku skazującego z zastosowaniem art. 335 k.p.k. czy 387 k.p.k.; faktycznie te dwie instytucje (zwłaszcza z art. 335 k.p.k.) zdają się wypierać stosowanie warunkowego umorzenia postępowania. Tabela 10a przedstawia szczegółowe dane dotyczące wyroków skazujących.

Tabela 10a. Wyroki skazujące

	Art. 291 k.k.				Art. 292 k.k.				Suma		
	I.b.	%	% cs	% cw	I.b.	%	% cs	% cw	I.b.	% cs	% cw
W trybie 335 k.p.k.	184	53,9	38,6	33,3	80	58,8	16,8	14,5	264	55,4	47,8
W trybie 387 k.p.k.	33	9,7	6,9	6	11	8,1	2,3	2	44	9,2	8,3
Wyrok nakazowy	30	8,8	6,3	5,4	27	19,8	5,7	4,9	57	12	10,3

Wyrok zaoczny	5	1,5	1	1	2	1,5	0,4	0,3	7	1,4	1,3
Wyrok „zwykły”	89	26,1	18,7	16,1	16	11,8	3,3	2,9	105	22	19,9
Suma	341	100	71,5	61,8	136	100	28,5	24,6	477	100	86,4

%- odnosi się do stosunku liczby wyroków w danej kategorii do wyroków skazujących odpowiednio w grupie spraw z art. 291 lub art. 292 k.k.

%cs- odnosi się do stosunku liczby wyroków w danej kategorii do wszystkich wyroków skazujących

%cw- odnosi się do stosunku liczby wyroków w danej kategorii do wszystkich rozstrzygnięć kończących postępowanie przed sądem I instancji

2. Kwalifikacja prawna w rozstrzygnięciu sądu I instancji

W sprawach o tzw. umyślne paserstwo w większości przypadków została utrzymana kwalifikacja z aktu oskarżenia (lub wniosku o warunkowe umorzenie postępowania). Sąd uznał w odniesieniu do 22 czynów, że wypełniają znamiona przestępstwa nie z art. 291 § 1 k.k., lecz z § 2. Jeden raz miała miejsce odwrotna sytuacja. Trzykrotnie sąd zmienił kwalifikację prawną czynu z kradzieży (art.278 k.k.) na art. 291 § 1. Dwukrotnie, ze względu na wartość przedmiotu czynności wykonawczej, sąd zmienił kwalifikację na art. 122 k.w. Uległa redukcji liczba czynów - jeden raz stwierdzono, że dwa zachowania sprawcy zostały przedsięwzięte w warunkach czynu ciągłego (art. 12 k.k.), zaś 21 razy - zdaniem sądu - czyny sprawców popełnione zostały w warunkach ciągu przestępstw - art. 91 k.k. (w ten sposób zostało „usuniętych” 70 czynów).

Natomiast w sprawach o tzw. paserstwo nieumyślne, zmiana kwalifikacji przede wszystkim polegała na jej złagodzeniu - sąd uznał, że 17 czynów wypełnia znamiona nie przestępstwa z art. 291 k.k., lecz 292 k.k., zaś 2 czyny, ze względu na wartość przedmiotu czynności wykonawczej wypełnia znamiona wykroczenia z art. 122 k.w. W jednym przypadku kwalifikacja uległa zmianie na art. 284 § 3. Liczba czynów została zredukowana o osiem przez uznanie, że w czterech przypadkach sprawcy popełnili przestępstwa w warunkach ciągu przestępstw (art. 91 k.k.).

3. Strona podmiotowa w rozstrzygnięciu sądu I instancji

W sprawach o przestępstwo z art. 291 k.k. odniesienie do strony podmiotowej znalazło się w 215 sentencjach rozstrzygnięcia sądu I instancji (57,1% czynów w sprawach po przestępstwo z art. 291 k.k.)¹¹⁸. W opisie 191 czynów znalazło się określenie „wiedząc” (88,8% rozstrzygnięć z odniesieniem do strony podmiotowej, a jednocześnie 50,8% czynów w sprawach po przestępstwo z art. 291 k.k.), „mając świadomość” - w 6, „wiedząc lub co najmniej godząc się” - w 11. Wskazanie na zamiar „co najmniej ewentualny” znalazło się w opisie 4 czynów, zaś określenie „powinien lub mógł przewidzieć” - w 2, „w zamiarze” - w opisie jednego 1.

Natomiast w sprawach o przestępstwo z art. 292 k.k., jedynie w czterech rozstrzygnięciach sądu I instancji w sentencji nie pojawiło się odniesienie do strony podmiotowej.¹¹⁹ W 170 przypadkach strona podmiotowa została w jakiś sposób wskazana w sentencji - 144 razy użyto określenia, że sprawca „powinien i mógł przewidzieć”, 16 razy - „powinien przewidzieć”, „mógł przewidzieć” - 6 razy, „co najmniej przypuszczał” - 1 raz.

4. Uzasadnienie rozstrzygnięcia sądu I instancji

Uzasadnienie zostało sporządzone w 42 sprawach o przestępstwo z art. 291 k.k., co stanowi 12,9% spraw w tej kategorii. Uzasadnienie to dotyczyło strony podmiotowej w 25 sprawach, lecz w 15 z nich miało charakter czysto deklaratoryjny. W sprawach o przestępstwo z art. 292 k.k. uzasadnienie zostało sporządzone w 11 sprawach, co stanowi 7,1% spraw w tej kategorii. Uzasadnienie dotyczyło strony podmiotowej 9 razy, jednak dwukrotnie miało charakter czysto deklaratoryjny.

¹¹⁸ Podane liczby odnoszą się do poszczególnych czynów wyodrębnionych w wyroku. W sprawach o przestępstwo z art. 291- pozostało w sumie 376 czynów, zaś w sprawach o przestępstwo z art. 292 k.k.- 171 czynów.

¹¹⁹ W tej grupie zapadł jeden wyrok uniewinniający (ta sprawa została zatem wliczona do ogólnej liczby spraw, lecz nie podlegała dalszej analizie).

Podobnie, jak miało to miejsce w przypadku uzasadnień strony podmiotowej rozstrzygnięć procesowych kończących postępowanie przygotowawcze, także tutaj sądy przede wszystkim opierały się na pewnych okolicznościach przedmiotowych, które wskazywały na określony stosunek psychiczny sprawcy do czynu.

W szczególności podkreślano sposób przeprowadzenia transakcji (ukradkowy, w przypadkowym miejscu), cenę, brak dodatkowych akcesoriów, a także osobę zbywcy (młody wiek, nieznana tożsamość).

Tabela 11. Uzasadnienie strony podmiotowej w wyroku sądu I instancji

	Art. 291 k.k.	Art. 292 k.k.	Suma
Okoliczności o charakterze przedmiotowym	16	6	22
Sposób	9	1	10
Powtarzalność sytuacji	2	1	3
Czas	3	0	3
Cena	9	3	12
Brak umowy	2	0	2
Zasady doświadczenia życiowego	0	0	0
Brak dodatkowych akcesoriów, oryginalnego opakowania	0	4	4
Osoba zbywcy	3	3	6
Miejsce	5	2	7
Uszkodzenie przedmiotu czynności wykonawczej	0	1	1
Okoliczności podmiotowe	3	2	5
Powinność	0	0	0
Brak staranności	0	0	0
Brak zachowania zasad ostrożności	0	1	1

Odwołanie się do standardu modelowego obywatela	3	2	5
---	---	---	---

Poniżej zostało przedstawione zestawienie okoliczności branych pod uwagę przy ocenie nastawienia psychicznego sprawcy do czynu w odniesieniu do tzw. paserstwa umyślnego i nieumyślnego, z uwzględnieniem etapów postępowania (zakończenie postępowania przygotowawczego, zakończenie postępowania sądowego). Zazwyczaj sąd w uzasadnieniu odwołuje się do okoliczności wskazanych w uzasadnieniu prokuratorskim, jeżeli takowe zostało sporządzone. Z reguły uzasadnienia sądowe są nieco mniej lakoniczne w odniesieniu do strony podmiotowej niż uzasadnienia prokuratorskie.

Tabela 12. Uzasadnienie strony podmiotowej- zestawienie.

	Uzasadnienie aktu oskarżenia lub wniosku o warunkowe umorzenie postępowania			Uzasadnienie wyroku I instancji		
	Art. 291 k.k.	Art. 292 k.k.	Suma	Art. 291 k.k.	Art. 292 k.k.	Suma
Okoliczności o charakterze przedmiotowym	7	3	10	16	6	22
Sposób	3	0	3	9	1	10
Powtarzalność sytuacji	1	0	1	2	1	3
Czas	0	0	0	3	0	3
Cena	2	2	4	9	3	12
Brak umowy	4	0	4	2	0	2
Brak dodatkowych akcesoriów, oryginalnego opakowania	1	3	4	0	4	4
Osoba zbywcy	1	1	2	3	3	6
Miejsce	0	1	1	5	2	7

Uszkodzenie przedmiotu czynności wykonawczej	0	0	0	0	1	1
Okoliczności podmiotowe	2	1	3	3	2	5
Powinność	2	0	2	0	0	0
Brak staranności	0	1	1	0	0	0
Brak zachowania zasad ostrożności	0	0	0	0	1	1
Odwołanie się do standardu modelowego obywatela	0	0	0	3	2	5
Zasady doświadczenia życiowego	1	0	1	0	0	0

5. Wymiar kary przez sąd I instancji¹²⁰

Najczęściej wymierzaną karą za przestępstwo paserstwa w ogóle jest kara pozbawienia wolności - 64,3% wszystkich przypadków, w których wymierzono sprawcy wyrok skazujący. Ze względu na ustawowe zagrożenie karą, kara pozbawienia wolności przeważa w przypadku przestępstwa z art. 291 k.k.; stanowi 77,1% kar wymierzonych sprawcom za to przestępstwo, co stanowi ponad połowę kar pozbawienia wolności wymierzonych sprawcom paserstwa w ogóle. W odniesieniu do 55 sprawców tego przestępstwa sąd zastosował modyfikację kary z art. 58 § 3, wymierzając sprawcy karę ograniczenia wolności lub samoistną karę grzywny.

Za przestępstwo z art. 292 k.k. najczęściej wymierzaną karą była samoistna kara grzywny - wymierzono ją wobec 61 % sprawców tego przestępstwa, co stanowi 17,4

¹²⁰ W przypadku przekazania sprawy do ponownego rozpoznania uwzględniony został jedynie wyrok sądu I instancji zapadły po ponownym rozstrzygnięciu.

% przypadków wymierzenia tej kary w ogóle. Szczegółowe dane dotyczące rodzajów orzeczonych kar przedstawia tabela 11.

Tabela 13. Rodzaje orzeczonych kar.

	Sprawca z art. 291 k.k.			Sprawca z art. 292 k.k.			Suma		
	I.b.	%	% c	I.b.	%	% c		%	% c
Kara pozbawienia wolności	263	77,1	55,1	44	32,4	9,2	307	-----	64,3
Kara ograniczenia wolności	22	6,4	4,6	7	5,1	1,5	29	-----	6,1
Kara grzywny (jako samoistna)	56	16,5	11,7	83	61	17,4	139	-----	29,1
Odstąpienie od wymiaru kary	0	0	0	2	1,5	0,5	2	-----	0,5
Suma	341	100	71,4	136	100	28,6	477	-----	100

Jeśli zaś chodzi o karę pozbawienia wolności aż w 94,4 % przypadków została ona wymierzona z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Wobec 184 sprawców przestępstwa z art. 291 k.k. oraz wobec 31 sprawców przestępstwa z art. 292 k.k. obok kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania sąd wymierzył grzywnę. Dozór kuratora został ustanowiony wobec 64 sprawców przestępstwa z art. 291 k.k. oraz 13 sprawców przestępstwa z art. 292 k.k.

Tabela 14. Kara pozbawienia wolności

		Sprawca z art. 291 k.k.			Sprawca z art. 292 k.k.			Suma		
		I.b.	%	% c	I.b.	%	% c		%	% c
Kara	Bezwzględ	14	5,3	4,6	3	6,8	1	17	-----	5,6

pozbawie- nia wolności	-na									
	z war. zaw. wyk. kary	249	94,7	81,1	41	93,2	13,3	290	-----	94,4
Suma		263	100	85,7	44	100	14,3	307	-----	100

Kara pozbawienia wolności wymierzana za przestępstwo z art. 291 § 1 k.k. została przewidziana w wymiarze od 3 miesięcy do 5 lat. W większości przypadków wymierzana była kara pozbawienia wolności poniżej 1 roku. Jedynie wobec 26 sprawców orzeczono karę przekraczającą 1 rok pozbawienia wolności, przy czym jedynie trzykrotnie była to kara „pojedyncza”, w pozostałych przypadkach orzeczona kara stanowiła karę łączną. Wykonanie tylko jednej z tych kar (2 lat pozbawienia wolności- kara łączna) nie zostało warunkowo zawieszono. Jeden raz sąd orzekł karę 5 lat pozbawienia wolności (jako karę łączną). Okres próby określany jest z reguły na 2 lub 3 lata, jedynie 12 razy wyniósł on 5 lat, a raz- 7 lat.

Jeśli chodzi o grzywnę orzecaną zarówno jako kara samoistna, jak i obok kary pozbawienia wolności za przestępstwo z art. 291 k.k., należy zauważyć, że wymiar tej kary był bardzo zróżnicowany - od 10 stawek do 300 (w postaci kary łącznej grzywny). Wysokość stawek także była zróżnicowana - pod 10 zł do 120 zł., chociaż przeważały stawki określone na 10 zł i 20 zł.

Karę ograniczenia wolności wymierzano od 3 miesięcy do 12, najczęściej 4 miesiące (6 razy) i 6 miesięcy (7 razy). Z wymiarem pracy na cele społeczne w wysokości 20 lub 30 godzin.

Jeśli chodzi o przestępstwo z art. 292 k.k., kara pozbawienia wolności tylko 5 razy przekroczyła 1 rok (były to dwukrotnie kary 1,6 lat oraz 1,4 lat, raz kara 1,2). Kary grzywny były i tutaj zróżnicowane, zarówno co do ilości stawek (od 10 do 200), jak i ich wysokości (od 10 zł do 50 zł, z dominacją kwoty 10 zł), chociaż rozpiętość ilości stawek i ich wysokości była mniejsza niż w przypadku przestępstwa z ar. 291 k.k.

Karę ograniczenia wolności wymierzano od 3 miesięcy do 8 miesięcy, z dominującą liczbą godzin pracy - 20 (w pięciu przypadkach), wobec dwóch sprawców ustalono tę liczbę na 25 godzin.

6. Zaskarżanie rozstrzygnięć sądu I instancji

W sprawach o przestępstwo z art. 291 k.k. od wyroku sądu I instancji wniesiono 33 apelacje, od 9 wyroków nakazowych wniesiono 9 sprzeciwów. Sąd II instancji 19 zaskarżonych wyroków utrzymał w mocy, w 4 przypadkach zmienił rozstrzygnięcie o karze, zaś 10 wyroków I instancji uchylił i przekazał do ponownego rozpoznania. Jedynie 13 wyroków II instancji zostało uzasadnionych, ale uzasadnienie dotyczyło strony podmiotowej jedynie w 4 przypadkach, z czego w dwóch- miało charakter czysto deklaratoryjny.

W sprawach o przestępstwo z art. 292 k.k. wyrok I instancji został zaskarżony apelacją- 5- krotnie, zaś od trzech wyroków nakazowych wniesiony został sprzeciw. Sąd II instancji utrzymał w mocy 3 zaskarżone wyroki, zaś 2 uchylił i przekazał do ponownego rozpoznania.

C. WNIOSKI

1. Przedmiotem ochrony jest mienie. Paserstwo należy zatem do tzw. przestępstw wieloodmianowych. Może zatem polegać na nabyciu, udzieleniu pomocy do zbycia, przyjęciu lub udzieleniu pomocy w ukryciu przez sprawcę rzeczy uzyskanej w drodze czynu zabronionego. Do wypełnienia znamion przestępstwa z art. 291 § 1 k.k. wystarcza zrealizowanie choćby jednej ze wskazanych form zachowania.
2. Jeżeli paserstwo popełnione jest poprzez nabycie rzeczy, może zostać popełnione tylko przez działanie. Dla bytu przestępstwa, nie ma znaczenia, czy nabycie jest odpłatne czy nie, a także- czy sprawca nabywa rzecz bezpośrednio od osoby, która uzyskała ją w wyniku czynu zabronionego, czy od innej od innej osoby, a także, czy osoba, od której sprawca nabył rzecz, wiedziała o tym, że rzecz pochodziła z przestępstwa.
3. Kolejną formą czynności sprawczej, wskazaną przez ustawodawcę jest pomoc do zbycia rzeczy pochodzącej z czynu zabronionego. Pod pojęciem zbycia rzeczy należy rozumieć wszelkie działania zmierzające do odpłatnego lub nieodpłatnego wyzbycia się władztwa nad rzeczą i przeniesienia jej na inną osobę lub osoby, podjęte przez posiadacza rzeczy (pośrednictwo, przewiezienie rzeczy, zdobywanie informacji o potencjalnych nabywcach). Przyjęcie rzeczy polega na objęciu władztwa nad rzeczą uzyskaną w wyniku czynu zabronionego na podstawie porozumienia zawartego z posiadaczem rzeczy.
4. Pod pojęciem pomocy do ukrycia kryją się wszelkie czynności ułatwiające posiadaczowi rzeczy uzyskanej w drodze czynu zabronionego utrzymanie się przy tym posiadaniu poprzez uniemożliwienie lub utrudnienie odzyskania rzeczy przez uprawnionego do dysponowania nią.
5. Paserstwo należy do tzw. przestępstw przepołowionych. Oznacza to, że paserstwo rzeczy o wartości do 250 zł stanowi wykroczenie z art. 122 k.w. wówczas, gdy rzecz ta pochodzi z kradzieży lub przywłaszczenia.

6. Do znamion strony przedmiotowej należy również przedmiot czynności wykonawczej. W przypadku paserstwa jest nim rzecz uzyskana w wyniku czynu zabronionego. Przedmiotem czynności wykonawczej paserstwa w myśl art. 293 § 1 k.k. może być również program komputerowy. Rzecz uzyskana za pomocą czynu zabronionego nie traci tego charakteru w wyniku jej późniejszego przetworzenia czy przerobienia, pod warunkiem oczywiście, że sprawca miał świadomość jej pochodzenia z nielegalnego źródła.
7. Paserstwo jest przestępstwem powszechnym. Sprawcą paserstwa nie może być osoba, która popełniła czyn zabroniony, z którego pochodzi rzecz. Jej ukrycie czy pomoc w zbyciu udzielona innemu współdziałającemu w popełnieniu tego czynu zabronionego winna być traktowana jako współukarana czynność następcza (korzystanie z owoców przestępstwa).
8. Paserstwo z art. 291 k.k. jest przestępstwem umyślnym. Można je popełnić w obu postaciach zamiaru - bezpośrednim i ewentualnym. Zamiar sprawcy nakierowany jest na uzyskanie władztwa nad rzeczą, jej przyjęcie, pomoc do zbycia lub ukrycia.
9. Ustawodawca w art. 291 § 2 k.k. przewidział typ uprzywilejowany, tzw. wypadek mniejszej wagi. Ustawodawca wprowadził także typy kwalifikowane przestępstwa z art. 291 § 1 k.k. Uczynił to w art. 294 § 1 i § 2 k.k. Znamieniem kwalifikującym z art. 294 § 1 k.k. jest popełnienie czynu wobec mienia znacznej wartości. Natomiast w art. 294 § 2 k.k. zawarty jest typ kwalifikowany, którego znamię kwalifikujące stanowi popełnienie czynu w stosunku do dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury.
10. Ustawodawca stworzył również w art. 292 § 1 k.k. typ podstawowy paserstwa nieumyślnego. Od występku z art. 291 k.k. różni się stroną podmiotową. Strona podmiotowa charakteryzuje się tu nieumyślnością, ale nie w odniesieniu do samego znamienia czasownikowego jako takiego, ale do znamienia pochodzenia rzeczy z czynu zabronionego. Zasadnicze znaczenie przy wykładni przepisu art. 292 k.k. ma znamię towarzyszących okoliczności, na podstawie których sprawca może i powinien przypuszczać, że rzecz została uzyskana za pomocą czynu

zabronionego. Okoliczności te powinny mieć charakter obiektywny, a sprawca powinien je sobie uświadamiać.

11. Ustawodawca w art. 292 § 2 k.k. przewidział kwalifikowany typ paserstwa nieumyślnego. Znamieniem kwalifikującym jest znaczna wartość rzeczy. Przepis art. 293 § 1 k.k. rozciąga pojęcie paserstwa na popełnienie czynu opisanego w przepisie art. 291 i 292 k.k. wówczas, gdy przedmiotem czynności wykonawczej jest program komputerowy.
12. Badania empiryczne zostały przeprowadzone na podstawie 481 spraw - w 326 z nich czyn wypełniał znamiona przestępstwa z art. 291 k.k., zaś w 155 z nich - z art. 292 k.k. W 15 sprawach, sprawcy popełnili zarówno czyn umyślny z art. 291 k.k., jak i nieumyślny - z art. 292 k.k.; w tym w dwóch takich sprawach sprawcą czynu umyślnego i nieumyślnego była ta sama osoba. Sprawy te zostały policzone dwukrotnie - raz wliczono je do spraw z art. 291 k.k., a raz do spraw z art. 292 k.k.
13. Wszczęcie postępowania w sprawach o przestępstwo z art. 291 k.k. oraz 292 k.k. ma charakter niejako wtórny; najczęściej następuje jako „pochodna” innej sprawy, zwykle o przestępstwo „bazowe” dla paserstwa (kradzież, rozbój).
14. W 326 sprawach o przestępstwo z art. 291 k.k. wystąpiło łącznie 378 oskarżonych. Większość z nich stanowili mężczyźni - 346. Jedynie 32 sprawców było kobietami (8,5% sprawców w tej grupie). W sprawach o przestępstwo z art. 292 k.k. sprawców było 174. Tutaj również wśród sprawców przeważali mężczyźni - 150, chociaż odsetek kobiet w tej grupie spraw był wyższy - 13,8%. Najliczniejszą grupę sprawców stanowili ci z przedziału wiekowego 22- 30 lat, zarówno w sprawach o przestępstwo z art. 292 k.k. - 41,3% tych sprawców, jak i w sprawach o przestępstwo z art. 292 k.k. - 36,2 %. Jeżeli chodzi o uprzednią karalność, należy stwierdzić, że 140 sprawców z art. 291 k.k. i 43 sprawców z art. 292 k.k. było już wcześniej karanych. 14 sprawców z art. 291 (3,7 % tych sprawców) oraz 3 (1,7 %) z art. 292 k.k., popełniło uprzednio przestępstwo paserstwa.

15. W sprawach zakwalifikowanych w akcie oskarżenia, wniosku o warunkowe umorzenie postępowania lub rozstrzygnięciu kończącym sprawę jako przestępstwo z art. 291 k.k. popełniono w sumie **446** czynów. Z kolei w sprawach o przestępstwo z art. 292 k.k. popełnionych zostało w sumie **179** czynów. Najczęściej zarzucano sprawcy, że „nabył” rzecz pochodzącą z czynu zabronionego - 64, 3% wszystkich czynów. Drugą co do liczebności grupę zachowań stanowiła pomoc w zbyciu- 14% wszystkich czynów.
16. Zdecydowanie najwięcej czynów dotyczyło telefonów komórkowych. Samochody lub ich części stanowią drugą pod względem liczebności grupę przedmiotów czynności wykonawczej paserstwa z art. 291 k.k., zdecydowanie rzadziej pojawiają się w przypadku przestępstwa z art. 292 k.k. Często przedmiotem czynności wykonawczej paserstwa są programy komputerowe, elektronarzędzia lub urządzenia elektroniczne.
17. Wskazanie strony podmiotowej w akcie oskarżenia/wniosku o warunkowe umorzenie postępowania miało miejsce w 254 sprawach z art. 291 k.k. (odnośnie do liczby czynów), co stanowi 56,9 % czynów w tej kategorii spraw. W odniesieniu do czynów ze spraw o przestępstwo z art. 292 k.k. w opisie 135 czynów pojawiło się określenie „powinien i mógł” (75,4% czynów w tej kategorii spraw), samo „powinien”- w 18, „mógł” - w 7, „był świadomy” - w 1, „co najmniej przypuszcza” - 1.
18. Podstawowym przepisem, który pojawiał się w kwalifikacji prawnej czynu był oczywiście odpowiednio - art. 292 k.k. lub art. 292 k.k. Zdecydowaną większość stanowiły typy podstawowe przestępstw w przepisach tych opisanych. Obok któregoś z typów paserstwa w kwalifikacji pojawiały się także przepisy typizujące czyny zabronione w prawie autorskim, ustawie o prawie własności przemysłowej.
19. Akty oskarżenia (wnioski o warunkowe umorzenie postępowania) zostały uzasadnione w 166 sprawach o przestępstwo z art. 291 k.k. (50,1% tych spraw). Uzasadnienie strony podmiotowej pojawiło się jedynie w 17 z nich (10,2% uzasadnionych aktów oskarżenia; 5,2% wszystkich spraw z art. 291 k.k.). W sprawach z art. 292 k.k. uzasadnienie aktu oskarżenia lub wniosku

o warunkowe umorzenie postępowania zostało sporządzone w 62 przypadkach, jednakże strona podmiotowa została uzasadniona tylko w 6 z nich, z czego 4 uzasadnienia miały charakter czysto deklaratoryjny.

20. W większości przypadków zapadły wyroki skazujące. Stanowią one 86,5% wszystkich rozstrzygnięć procesowych w badanym materiale empirycznym. Skazania z zastosowaniem art. 335 k.p.k. lub 387 k.p.k. stanowią 64,6% wszystkich wyroków skazujących. Najczęściej wymierzaną karą za przestępstwo paserstwa w ogóle jest kara pozbawienia wolności - 64,3% wszystkich przypadków, w których wymierzono sprawcy wyrok skazujący. W przypadku przestępstwa z art. 291 k.k. kara pozbawienia wolności stanowi 77,1% kar wymierzonych sprawcom za to przestępstwo, co stanowi ponad połowę kar pozbawienia wolności wymierzonych sprawcom paserstwa w ogóle. Za przestępstwo z art. 292 k.k. najczęściej wymierzaną karą była samoistna kara grzywny - orzeczono ją wobec 61% sprawców tego przestępstwa, co stanowi 17,4 % przypadków wymierzenia tej kary w ogóle.
21. Uzasadnienie zostało sporządzone w 42 sprawach o przestępstwo z art. 291 k.k., co stanowi 12,9% spraw w tej kategorii. Uzasadnienie to dotyczyło strony podmiotowej w 25 sprawach, lecz w 15 z nich miało charakter czysto deklaratoryjny. W sprawach o przestępstwo z art. 292 k.k. uzasadnienie zostało sporządzone w 11 sprawach, co stanowi 7,1% spraw w tej kategorii. Uzasadnienie dotyczyło strony podmiotowej 9 razy, jednak dwukrotnie miało charakter czysto deklaratoryjny.
22. Warto zastanowić się nad rezygnacją z dwóch typów paserstwa „umyślnego” i nieumyślnego”. Można wprowadzić 1 typ paserstwa, w którym podstawą odpowiedzialności byłoby swego rodzaju obiektywne przypisanie. Dla wypełnienia znamion tego czynu zabronionego wystarczyłoby, że sprawca nabył rzecz pochodzącą z czynu zabronionego w sytuacji, gdy obiektywnie możliwe było uświadomienie sobie sprawcy tej cechy rzeczy i że sprawca w czasie popełnienia był do tego zdolny. Można by wówczas stworzyć typ uprzywilejowany - wypadek mniejszej wagi oraz typy kwalifikowane (mienie znacznej wartości lub przedmiot o szczególnym znaczeniu dla kultury).

23. Oczywiście szerszą kwestią, od dawna postulowaną w doktrynie prawa karnego, jest likwidacja tzw. czynów przepołowionych. Paserstwo powinno stać się wówczas jednolitym przestępstwem. Sąd posiada instrumenty pozwalające mu na złagodzenie reakcji karnej lub wręcz rezygnację z niej w przypadku, gdy przedmiot czynności wykonawczej stanowi rzecz o bardzo małej wartości majątkowej.

D. Stany faktyczne

I. Wybrane stany faktyczne w sprawach o przestępstwo z art. 291 § 1 k.k.- wyroki skazujące

1. II K 9/08, SR w O

W.O. - 45- letni mężczyzna, kawaler, bezdzietny, o wykształceniu zawodowym, murarz, utrzymujący się z renty, niekarany został oskarżony o to, że w grudniu 2006 r. nabył za 30 zł. piłę spalinową o wartości 400 zł. pochodzącą z kradzieży w okolicznościach, które pozwalały przypuszczać, że pochodzi z czynu zabronionego. Czyn ten został zakwalifikowany w akcie oskarżenia jako przestępstwo z art. 291 § 1 k.k.

W sprawie występowało jeszcze czterech oskarżonych (o kradzież i kradzież z włamaniem).

Prokuratura w O. została zawiadomiona, że dokonano włamania do sali gimnastycznej Domu Dziecka w O. W trakcie postępowania przygotowawczego ustalono, że czterej mężczyźni, którzy wspólnie i w porozumieniu dokonali tego czynu, dopuścili się również innych czynów zabronionych, między innymi - włamania do piwnicy, z której zabrali piłę spalinową. Narzędzie to dwóch z nich, sprzedało następnie oskarżonemu W.O. -

Postępowanie w sprawie W.O. zostało wyłączone do odrębnego postępowania, ponieważ pozostali oskarżeni przyznali się do popełnienia czynu i złożyli wnioski w trybie art. 387 k.p.k. o skazanie bez rozprawy. W.O. nie przyznał się do popełnienia czynu. Wyjaśnił, że niczego nie kupił od K.W. i A.J., chociaż znał K.W. i w przeszłości nabył od niego telefon komórkowy, zaś A.J. wykonywał dla niego drobne prace porządkowe. Ponadto dawał im czasem papierosy i pożyczał pieniądze. K.W. zeznał, że być może pomylił się wskazując W.O. jako nabywcę piły, ponieważ był wówczas pod wpływem alkoholu i narkotyków. Pamiętał, że oferował skradzione narzędzie wielu osobom. Twierdził, że nie mówił nabywcy, że piła

pochodzi z kradzieży, ale że stanowi własność jego lub jego babci. Podobnie zeznawał A.J. - że nie pamięta, czy W.O. piłę kupił, na pewno mu ją proponowali, ale chyba się nie zdecydował na zakup.

Sąd uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu, z tym że przyjął, iż oskarżony na podstawie towarzyszących okoliczności powinien i mógł przypuszczać, że rzecz została uzyskana z czynu zabronionego, a zatem - iż wypełnia znamiona przestępstwa z art. 292 § 1 k.k. Za jego popełnienie skazał W.O. na karę grzywny, określając liczbę stawek dziennych na 30, zaś wysokość jednej stawki na 10 zł.

W sprawie tej znajdowało się uzasadnienie wyroku, które dotyczyło także strony podmiotowej. Sąd wskazał w nim, że K.W. i A.J. dokonali kradzieży z włamaniem do piwnicy W.M., skąd zabrali w celu przywłaszczenia piłę spalinową o wartości 400 zł. K.W. i A.J. byli uzależnieni od alkoholu i środków odurzających. Ukradzioną piłę zamierzali sprzedać w celu zdobycia środków finansowych na zakup alkoholu. Obaj znali W.O., więc udali się doń i zaproponowali kupno piły za 60 zł. W.O. nie chciał jej początkowo kupić, gdyż stwierdził, że cena jest za wysoka. W końcu uzgodniono cenę 30 zł i W.O. nabył piłę. K.W. i A.J. nie poinformowali nabywcy, że piła jest kradziona. Zdaniem sądu, oskarżony na podstawie towarzyszących transakcji okoliczności, przede wszystkim ceny, odbiegającej od rzeczywistej wartości piły oraz cen funkcjonujących w obrocie, a także łatwości, z jaką sprzedający opuścili cenę; osób sprzedawców, o których oskarżony wiedział, że przyjmują środki odurzające, cierpią na brak środków finansowych, nadużywają alkoholu, w pracy nie korzystają z elektronarzędzi; czasu przeprowadzenia transakcji (późny wieczór), powinien i mógł przypuszczać, że piła została uzyskana z czynu zabronionego.

2. II K 35/08, SR w R.

T.B., mężczyzna, lat 30, o wykształceniu średnim technicznym, z zawodu technik mechanik, niepracujący, bez dochodów, żonaty, bezdzietny, uprzednio niekarany,

został oskarżony o popełnienie dwóch czynów¹²¹. Pierwszy z nich polegał na tym, że w listopadzie 1997 r. pomógł w zbyciu uzyskanego z czynu zabronionego samochodu, który to czyn został zakwalifikowany z art. 291 § 1 k.k.. Drugi czyn polegał na tym, że oskarżony w grudniu 1997 r. pomógł w zbyciu uzyskanego z czynu zabronionego samochodu. Czyn ten także został zakwalifikowany z art. 291 § 1 k.k.

SR w wyroku z 20 listopada 2006 r. uznał T.B. za winnego popełnienia zarzucanych mu czynów, z tym, że przyjął, iż stanowią one ciąg przestępstw w rozumieniu art. 91 § 1 k.k. i wymierzył mu karę 8 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 2 lat oraz karę grzywny w wysokości 100 stawek dziennych po 10 złotych każda. W uzasadnieniu sąd wskazał, że znajomy oskarżonego J.P. prowadził działalność w zakresie handlu częściami samochodowymi z używanych samochodów, sprowadzanych zza granicy, a także pochodzących z kradzieży tzw. „układów”. Samochody do J.P. przyprowadzał m.in. oskarżony. Za każdy przyprowadzony samochód otrzymywał pieniądze. W listopadzie T.B. przyprowadził do znajomego J.P. na jego polecenie samochód, w grudniu uczynił to ponownie. Ten drugi samochód miał „spięte na krótko” przewody elektryczne. Oskarżony w toku postępowania nie przyznał się do popełnienia zarzucanych mu czynów. Wyjaśnił jedynie, że sprowadzał części z używanych samochodów marki ford transit o dużym przebiegu i powinien mieć w domu stosowne dokumenty. Dokumentów tych jednak nie przedstawił.

Zdaniem sądu, o tym, że samochody przyprowadzone przez oskarżonego pochodziły z kradzieży świadczył tzw. łamak w stacyjce pierwszego z samochodów i połączone przewody zamiast kluczyków w drugim przypadku. Nie ulegało w opinii sądu wątpliwości, że właśnie tak wyglądają samochody pochodzące z kradzieży. Sąd uznał, iż oskarżony musiał zdawać sobie sprawę z nielegalnego pochodzenia samochodów lub co najmniej przewidywał i godził się na to. W ocenie sądu oskarżony popełnił czyny umyślnie z zamiarem ewentualnym.

¹²¹ Sprawa ta została wyłączona ze sprawy, w której oprócz T.B. występowało 91 oskarżonych.

Wyrok ten został zaskarżony w całości na korzyść oskarżonego przez jego obrońcę, który podniósł zarzut naruszenia prawa materialnego, gdyż jego zdaniem nie dowiedziono nielegalnego pochodzenia samochodów oraz naruszenia prawa procesowego (przede wszystkim w zakresie prawa dowodowego). Sąd odwoławczy podzielił zdanie obrońcy w kwestii dopuszczenia się przez SR uchybień formalnych, uchylił wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy, 28 marca 2008 r. zapadł przeciwko T.B. wyrok skazujący. SR uznał, iż oskarżony popełnił oba zarzucane mu przestępstwa, przyjmując, iż tworzą one ciąg w rozumieniu art. 91 § 1 k.k. i wymierzył mu karę 8 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 2 lat próby oraz karę grzywny w wysokości 100 stawek dziennych po 10 złotych każda.

W uzasadnieniu sąd wskazał, że dwukrotnie T.B. przywoził do „dziupli”, w której rozbierano samochody na części samochodów marki ford transit, zawsze bez żadnych dokumentów. W stacyjce pierwszego z samochodów tkwiło specjalne urządzenie wytwarzane przez osoby współpracujące ze złodziejami samochodów, służące do dokonywania włamań do samochodów. Natomiast drugi z samochodów zamiast kluczyków miał połączone „na krótko” przewody elektryczne. Oskarżony nie przyznał się do popełnienia zarzucanych czynów. Stwierdził, iż kiedyś istotnie sprzedawał J.P. części samochodowe sprowadzane z Belgii. Sam jeździł samochodem marki ford transit. Należał on do jego kuzyna (jednakże nie znał jego adresu). Zaprzeczył, jakoby sprzedawał całe samochody.

Oceniając materiał dowodowy, sąd zauważył m.in., że zarówno użycie łamaka, jak i spięcie przewodów na krótko, nie może zostać uznane za awaryjny sposób uruchomienia pojazdu (zwłaszcza w świetle braku jakichkolwiek dokumentów związanych z pojazdem. Gdyby naprawdę tak było, to zostałyby zastosowane tymczasowo, na chwilę, a nie aż do momentu przetransportowania samochodów do C., w głąb lasu, a zatem miejsca, w którym uzyskanie pomocy drogowej byłoby znacznie utrudnione. Zdaniem sądu oskarżony popełnił czyn umyślnie, w zamiarze bezpośrednim, mając świadomość, że samochody pochodzą z czynu zabronionego. T.B. zdawał sobie sprawę z rodzaju działalności prowadzonej przez J.P., znał

położenie „dziupli”, w której rozbierano samochody pochodzące z nielegalnych źródeł na części. Uzgodnił z J.P. fakt dostarczenia przedmiotowych pojazdów. Oskarżony musiał zdawać sobie sprawę, że samochody pochodzą z kradzieży ze względu na sposób ich uruchomienia, a jako prowadzący pojazd nie mógł tego faktu przeoczyć. Nie posiadał żadnych dokumentów związanych z pojazdami.

Wyrok został zaskarżony przez obrońcę oskarżonego, jednakże sąd odwoławczy utrzymał w mocy zaskarżony wyrok, uznając apelację za oczywiście bezzasadną. W uzasadnieniu sąd powtórzył argumentację SR.

3. II K 61/08, SR w B.

L.B.¹²², mężczyzna, lat 45, o wykształceniu zawodowym (elektromonter), bezrobotny, żonaty, posiadający 3 dzieci, uprzednio karany za przestępstwa przeciwko mieniu, został oskarżony o to, że działając w warunkach ciągu przestępstw w okresie od października 2007 do listopada 2007 przyjmował i nabywał od A.G. sprzęt komputerowy, uzyskany z przestępstw - wyłudzenia kredytów na zakup towarów.

Sporządzone zostało natomiast uzasadnienie aktu oskarżenia. Ustalono w nim następujący stan faktyczny. A.G. przy pomocy i współpracy innych osób wyłudzał kredyty w jednym ze sklepów komputerowych w B. Udawał się w tym celu z jakąś osobą (często była to osoba bezrobotna lub nawet bezdomna) do sklepu. Osoba ta okazywała dokument potwierdzający tożsamość i zawierała umowę kredytową na zakup ratalny sprzętu komputerowego, w której zawarte było fałszywe oświadczenie, iż osoba ta jest zatrudniona w przedsiębiorstwie A. Sprzęt zabierał A.G. i sprzedawał go w lombardzie lub oskarżonemu L.B. za kwotę 1000 zł.

L.B. nie przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu. Wyjaśnił, że kupił od nieznanego mężczyzny jeden notebook. Stwierdzenie to nie znalazło potwierdzenia w zgromadzonym materiale dowodowym. Zdaniem prokuratury, o tym, że L.B. wiedział o nielegalnym pochodzeniu sprzętu świadczy brak pisemnych

¹²² Oskarżonych w tej sprawie było w sumie 7. Jednakże pozostałym 6 przedstawiono zarzuty popełnienia czynów wypełniających znamiona innych przepisów niż 291 lub 292 - głównie z art. 286 k.k.

dokumentów poświadczających zawieranie umów; powtarzalność sytuacji, konspiracyjny sposób przeprowadzenia transakcji sprzedaży; cena zakupu - zwykle stanowiąca około 30 % faktycznej wartości sprzętu. L.B. nie podjął żadnych czynności zmierzających do weryfikacji, czy osoba sprzedająca mu komputery jest ich faktycznym właścicielem. Z tego względu prokuratur uznał, że L.B. dokonując zakupu komputerów od A.G. miał świadomość, że nie nabywa ich od rzeczywistego właściciela, a tym samym, iż sprzedawca uzyskał sprzęt w wyniku przestępstwa. Trafnie wskazano, że dla popełnienia przestępstwa paserstwa wystarczająca jest świadomość sprawcy o możliwości pochodzenia nabywanej przez niego rzeczy z czynu zabronionego, nie jest natomiast konieczna znajomość okoliczności związanych z popełnieniem czynu zabronionego, z którego rzecz pochodzi.

Wyrokiem z 20 czerwca 2008 r. sąd uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu, z tym że przyjął, iż oskarżony popełnił przestępstwo z art. 291 § 1 k.k. w zw. z art. 91 k.k. Wartość nabytego sprzętu komputerowego wynosiła ponad 29,5 tys. zł. L.B. została wymierzona kara 1 roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na 2 lata oraz karę grzywny w wysokości 50 stawek dziennych po 50 złotych każda.

Wyrok sądu nie został uzasadniony.

II. Wybrane stany faktyczne w sprawach o przestępstwo z art. 291 § 1 k.k. - wyroki uniewinniające

4. XV K 1466/08, SR w B.

Małżonkowie M.P. (kobieta, lat 28, zamężna, bezdzietna, niekarana, wykształcenie wyższe - mgr politologii, fryzjer, działalność gospodarcza,) i K. P. (mężczyzna, lat 32, żonaty, bezdzietny, niekarany, wykształcenie wyższe, zawód wyuczony mechanik obróbki - skrawanie, zatrudniony jako sprzedawca) zostali oskarżeni o to, że w okresie od 14 kwietnia 2008 do 23 czerwca 2008 działając wspólnie i w porozumieniu nabyli telefon komórkowy pochodzący z przestępstwa, tj. o popełnienie

czynu wypełniającego znamiona z art. 291 § 1 k.k. Ponadto K.P. został oskarżony o to, że w okresie tym nabył inny telefon komórkowy pochodzący z przestępstwa (art. 291 § 1 k.k.).

Sąd Rejonowy w B. wyrokiem z 18 grudnia 2008 r. uniewinnił oskarżonych od popełnienia zarzucanych im czynów. Zostało sporządzone uzasadnienie wyroku.

Oskarżeni nie przyznali się do popełnienia zarzucanych im czynów i odmówili składania wyjaśnień. Sąd ustalił, że oba telefony pochodziły z przestępstw i że oba również znajdowały się w posiadaniu oskarżonych. Sąd podkreślił, iż są to jedyne pewnie stwierdzone w sprawie fakty. Tymczasem dla przypisania oskarżonym popełnienia paserstwa umyślnego należy ustalić okoliczności strony podmiotowej. O zamiarze zaś można wnioskować na podstawie ustalonych okoliczności przedmiotowych, takich, jak: cena zakupu, okoliczności i miejsce zakupu telefonów, treść rozmowy prowadzonej ze sprzedającym. Sąd uznał, iż w rozpoznawanej sprawie tego typu fakty nie zostały ustalone, a brak było możliwości poszerzenia materiału dowodowego (z przyczyn formalnych).

Od wyroku tego apelację wniósł prokurator, zaskarżając wyrok w całości i zarzucając mu obrazę przepisów prawa procesowego. W uzasadnieniu wskazał, iż wbrew temu, co wywiódł sąd I instancji w uzasadnieniu wyroku, istniała możliwość dokonania ustaleń pozwalających na przypisanie oskarżonym odpowiedzialności karnej na popełnienie paserstwa. Pokrzywdzeni przestępstwem rozboju utracili telefony na krótko przed północą z 13 na 14 kwietnia. Osoby, które ich tych telefonów pozbawiły nie wyglądały na osoby prowadzące legalny handel telefonami. Już około godziny 20.00 14 kwietnia z jednego z telefonów dzwoniło posługując się kartą oskarżonej M.P., po czterech dniach dzwoniło z tego telefonu przy użyciu karty oskarżonego K.P. Istniały również dowody w postaci dokonanych połączeń, że drugim telefonem również następnego dnia po jego utracie przez właściciela posługiwał się K.P. Zdaniem prokuratora świadczy to o tym, że niezależnie, co oskarżeni mieliby na temat dokonanej przez siebie transakcji zakupu telefonów do powiedzenia, nabycie jednocześnie dwóch pochodzących z jednego przestępstwa telefonów wskazuje na znaczną, szczególną atrakcyjność transakcji dla nabywców. Nie zdarza się bowiem, by z innych powodów wymieniać jednocześnie - i to na używane - aparaty

telefoniczne. Tym bardziej, że oskarżeni osiągnęli obiektywnie niewysokie dochody. Co najmniej jeden z telefonów nie miał żadnych akcesoriów - opakowania, przewodów, ładowarki, oprogramowania, instrukcji. Transakcja nie została w żaden sposób udokumentowana - fakturą, rachunkiem, paragonem fiskalnym. Zdaniem prokuratora fakt ten wyklucza nabycie telefonów w legalnie działającym sklepie czy komisie. Data rozboju i data nabycia telefonów wyklucza możliwość zakupu ich na aukcji internetowej. Fakty te w ocenie prokuratora wskazują na nabycie telefonów od przypadkowego lub pokątnego nabywcy, co samo w sobie powinno nakazywać daleko idącą ostrożność w ocenie legalności transakcji.

Sąd odwoławczy uznał apelację za oczywiście bezzasadną i utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

Należy stwierdzić, iż prawidłowość prowadzenia postępowania, a zwłaszcza rozstrzygnięcia sądów obu instancji są co najmniej zastanawiające. Wydaje się, iż na tle zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, sąd I instancji miał podstawy, by przypisać oskarżonym popełnienie czynu wypełniającego znamiona przestępstwa z art. 292 § 1 k.k. Skoro tak nie uczynił, sąd II instancji powinien uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania ze względu na daleko idące braki w materiale dowodowym.

Sprawa ta jest o tyle ciekawa, iż zwykle sądy skłonne są raczej - przy porównywalnym materiale dowodowym, czasem nawet nazbyt pochopnie, wydawać wyroki skazujące.

5. VIII K 696/07, SR w Ł.

W sprawie występowało dwóch oskarżonych. A.S.- mężczyzna, lat 48, żonaty, posiadający 1 dorosłe dziecko, z zawodu stolarz, zatrudniony w charakterze gospodarza domu, niekarany, został oskarżony o to, że 23 kwietnia 2007 r. nabył od nieustalonej osoby za kwotę 480 zł. uzyskaną za pomocą czynu zabronionego odzież w postaci 28 sztuk koszulek oznaczonych podrobionymi znakami towarowymi

„Adidas” i 4 sztuk koszulek z podrobionymi znakami towarowymi „Nike”, tj. o czyn wypełniający znamiona przestępstwa z art. 291 § 1 k.k.

J.C.- mężczyzna lat 47, żonaty, posiadający 1 dorosłe dziecko, z zawodu frezer, zarejestrowany jako bezrobotny, pomaga żonie w prowadzeniu działalności gospodarczej, niekarany, został oskarżony o to, że 24 kwietnia 2007 r. nabył od nieustalonej osoby 52 sztuki uzyskanej za pomocą czynu zabronionego odzieży, w tym koszulek i bluz z podrobionymi znakami towarowymi „Adidas”, „Nike”, „Reebok” i „Puma”, tj. o czyn wypełniający znamiona przestępstwa z art. 291 § 1 k.k.

Sąd I instancji uniewinnił oskarżonych od popełnienia zarzucanych im czynów. W uzasadnieniu sąd opisał następujący stan faktyczny. A.S. nabył w W. po 15 zł. za sztukę koszulki opatrzone znakiem towarowym „Nike” oraz „Adidas”. Nabył je w celu dalszej odsprzedaży z zyskiem od nieznanego mężczyzny Turka lub Hindusa. Koszulki oferował do sprzedaży drugiemu oskarżonemu w tej sprawie, który wraz z żoną sprzedawał odzież w kiosku na targowisku. A.S. zaproponował cenę 20 zł. za koszulkę. Do transakcji jednak nie doszło, gdyż do kiosku weszli policjanci, którzy zatrzymali koszulki. J.C. kupił wcześniej inne koszulki z logo różnych firm od nieznanego sobie mężczyzny.

A.S. nie przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu. Potwierdził, że zakupił koszulki, wiedział, że są one oznaczone logo wymienionych firm. Po raz pierwszy dokonał takiej transakcji. Nie wiedział, czy owe oznaczenia były oryginalne, czy nie. Wyjaśnił, że nie wie, czym różni się znak oryginalny od podrobionego. J.C. nie przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu. Przyznał, że kupił odzież od owego nieznanego mu mężczyzny. Atrakcyjna cena, wg słów sprzedawcy, miała wynikać z faktu likwidacji hurtowni. Nabywca miał wystawić fakturę (zwłoka powstała z tego powodu, iż to żona oskarżonego mogła ją odebrać, a nie była obecna). Oskarżony wskazał, że faktycznie cena podobnych koszulek w sklepach firmowych to około 70 zł., ale często jest obniżana z powodu różnego rodzaju wyprzedaży posezonowych, czy wejścia nowych kolekcji. Oskarżony stwierdził, że nie potrafi odróżnić koszulek oryginalnych od nieoryginalnych. Sprawdził, że bawełna, z której uszyto koszulki była dobrej jakości.

Sąd stwierdził, iż A.S. musiał mieć świadomość, że odzież jest nieoryginalna. O braku możliwości przypisania mu odpowiedzialności za przestępstwo z art. 291 k.k. zdecydowało co innego. Sąd przyjął, że istotny jest tu fakt, iż oskarżony uczestniczył jedynie w dalszym obrocie towarami opatrzonymi podrobionymi znakami towarowymi. Tej samej treści ustalenia sąd poczynił wobec drugiego oskarżonego.

Trafność podjętej decyzji procesowej zdaje się nie budzić wątpliwości. Kwestionować natomiast należy jej uzasadnienie. Wchodzenie szczegółowo w kwestię, czy wypełnia znamiona „wprowadzenia do obrotu” tylko pierwsze wprowadzenie, czy także dalszy obrót takim towarem, przekracza ramy niniejszego raportu. Należy jednak zauważyć, że stanowisko, które zaprezentował sąd rozstrzygający w sprawie (wynikające z podzielenia w tej mierze poglądu Sądu Najwyższego) należy uznać za nietrafne. Wynika z niego, że przedmiotem czynności wykonawczej paserstwa może być tylko rzecz bezpośrednio pochodząca z czynu zabronionego. Sądy nie mają wątpliwości przy rozstrzyganiu spraw np. związanych z nabyciem telefonu komórkowego. Wielokrotnie w badanym materiale znajdowały się sprawy „łańcuszkowe” - jeden sprawca kupował telefon komórkowy od sprawcy „bazowego” czynu zabronionego (stawiano mu zwykle zarzut umyślnego paserstwa), a następnie sprzedawał go kolejnej osobie (którą oskarżano o popełnienie czynu z art. 292 k.k.).

III. Wybrane stany faktyczne w sprawach o przestępstwo z art. 292 § 1 k.k.

5. II K 275/07, SR w P.

S.S. kobieta, lat 56, wdowa, posiadająca dwoje dorosłych dzieci, utrzymująca się z zasiłku opieki społecznej w wysokości **238 zł/mies.**, niekarana, została oskarżona o to, że 4 stycznia 2007 r. pomagała R.S. w zbyciu czterech elementów drabiny aluminiowej uprzednio skradzionych M. K., na podstawie okoliczności towarzyszących mogła i powinna przypuszczać, że przedmioty te pochodzą z czynu zabronionego, tj. o przestępstwo z art. 292 § 1 k.k. (R.S.- syn oskarżonej został oskarżony w tej samej sprawie o przestępstwo z art. 278 k.k.).

Stan faktyczny wyglądał tu następująco. R.S. zbierał złom. Było to jego podstawowe źródło utrzymania, „działalnością” tą trudnił się wraz z matką - S.S. R.S. zabrał z podwórka pokrzywdzonego drabinę metalową (twierdził, iż sądził, że została tam zostawiona właśnie z przeznaczeniem na złom) i udał się z nią do skupu złomu. Był w stanie nietrzeźwości. Po drodze spotkał matkę, która spytała go, skąd ma drabinę. On odparł, że została przeznaczona na złom. Oskarżoną zdziwił dobry stan drabiny, ale pomogła synowi odwieźć drabinę do punktu skupu. M.K. zorientował się, że z jego podwórka zniknęła drabina, powiadomił patrol policji, który zatrzymał matkę i syna, kiedy ci wieźli drabinę do punktu skupu złomu. M.K. odzyskał skradzioną rzecz. W chwili zatrzymania u S.S. stwierdzono 0,35 mg/l alkoholu w wydychanym powietrzu.

S.S. nie przyznała się do popełnienia zarzucanego jej czynu. Wyjaśniła, że kiedy spotkała syna, ten zataczał się, wychodził na jezdnię, ponieważ bała się, że wpadnie pod samochód, postanowiła go odprowadzić. Sąd nie uznał za wiarygodnych wyjaśnień oskarżonej w tym zakresie, że chciała ona jedynie odprowadzić syna z obawy o jego bezpieczeństwo.

SR wyrokiem z 3 czerwca 2008 r. uznał S.S. za winną popełnienia zarzucanego jej czynu i wymierzył jej karę 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na dwa lata oraz **karę grzywny** w wysokości 60 stawek dziennych po 10 zł. każda. Jednocześnie sąd uznał, że grzywna została wykonana w całości, zaliczając na jej poczet okres rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie (30 dni). Należy zauważyć, że w sprawie zastosowanie powinien znaleźć art. 58 § 2 k.k. (zakaz możliwości orzeczenia grzywny, gdy z góry wiadomo, że nie będzie można jej ściągnąć nawet w drodze egzekucji sądowej).

Sąd uznał, iż na podstawie okoliczności, w jakich oskarżona spotkała syna, także faktu, iż był w stanie nietrzeźwości, jak również ze względu na dobry stan drabiny, wiedząc o jego uprzedniej karalności za zabór rzeczy w celu ich sprzedaży w punkcie złomu, powinna i mogła przypuszczać, że elementy drabiny zostały przez jej syna uzyskane za pomocą czynu zabronionego. Odwożąc wraz z synem wózek do punktu skupu złomu, oskarżona działała w celu pomocy synowi do zbycia drabiny. Sąd nie stwierdził zaistnienia żadnych okoliczności wyłączających odpowiedzialność karną.

Zdaniem sądu, „czyn popełniony przez oskarżoną jest przy tym szkodliwy w stopniu znacznym z uwagi na rodzaj naruszonego dobra prawnego (mienie pokrzywdzonego), motywację oskarżonej (działanie w celu osiągnięcia zysku). Sąd uzasadnił wymierzenie kary grzywny chęcią uzyskania korzyści majątkowej przez oskarżoną. Wskazał, że ilość stawek jest adekwatna **do stopnia bezprawności** zachowania oskarżonej oraz przypisanego jej stopnia winy, natomiast wysokość stawki (...) jest adekwatna do niewielkiej wysokości dochodów oskarżonej, która utrzymuje się jedynie z pomocy socjalnej oraz zbierania złomu, a także jej zasobów majątkowych i możliwości zarobkowych.

Należy zauważyć, że wymierzenie oskarżonej grzywny w tej sprawie stoi w jawnej sprzeczności z treścią art. 58 § 2 k.k. Po pierwsze, wymierzenie kary grzywny obok warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności, gdy czyn został popełniony w celu osiągnięcia korzyści majątkowej nie jest obowiązkiem sądu, a jedynie możliwością stworzoną przez ustawodawcę. Jak się wydaje powody wymierzenia tej kary były tu zupełnie inne. Trudno się oprzeć wrażeniu, iż sąd wymierzy te karę **po to**, by zaliczyć ją na poczet tymczasowego aresztowania. W związku z dość niefortunna wypowiedzią Sądu Najwyższego dopuszczającą możliwość zasądzenia odszkodowania za oczywiście niesłuszne aresztowanie w sytuacji, gdy w wyroku skazującym nie została sprawcy wymierzona bezwarunkowa kara pozbawienia wolności, sądy wykazują dużą ostrożność w stosowaniu tymczasowego aresztowania w sytuacji, gdy prawdopodobnie zostanie wymierzona kara wolnościowa. W przedmiotowej sprawie sąd „wybrnął” z trudnej sytuacji zaliczając na poczet rzeczywistego pozbawienia wolności karę grzywny, która wobec finansowej kondycji oskarżonej musiałaby zostać najprawdopodobniej i tak zamieniona na zastępczą karę pozbawienia wolności. Należy zauważyć, iż wskazane w uzasadnieniu powody wymierzenia tej kary są w oczywisty sposób „naciągnięte”- znaczny stopień społecznej szkodliwości czy motywacja oskarżonej.

6. II K 100/04, SR w G.M.

M.D.¹²³, mężczyzna, lat 25, o wykształceniu średnim, kawaler, bezrobotny, niekarany, został oskarżony o to, że w kwietniu 2002 r. w X nabył od K.B. telefon komórkowy (...), o którym na podstawie towarzyszących okoliczności powinien i mógł przypuszczać, że został on uzyskany za pomocą czynu zabronionego, tj. o czyn z art. 292 § 1 k.k.

Ustalono następujący stan faktyczny. Do idącego wraz z dwoma kolegami K.W. podszedł znany im K.B., który zażądał wydania pieniędzy pod groźbą użycia przemocy. K.W. twierdził, że nie ma przy sobie pieniędzy, więc K.B. zaciągnął go na zaplecze stacji, gdzie przeszukał jego plecak i kieszenie w spodniach. Zabrał pokrzywdzonemu walkmena i telefon komórkowy. Oskarżony M.D. wracał z pracy. Po drodze spotkał znanych mu mężczyzn, m.in. K.B., który zaproponował mu kupno telefonu komórkowego. Oskarżony nie pamiętał później, czy zapytał, skąd sprzedający ma ten telefon. Sprzedający nie miał żadnych dokumentów związanych z telefonem, telefon miał kartę SIM. M.D. miał przy sobie 200 zł. Sprzedający zgodził się na tę cenę. M.D. w wyjaśnieniach podał, że ta cena nie wydawała mu się niska. W toku postępowania przygotowawczego M.D. nie przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu. M.D. został poddany badaniu psychiatrycznemu. Biegli stwierdzili u niego uzależnienie od środków odurzających. Jednakże w czasie czynu oskarżony miał zachowaną zdolność rozpoznania jego znaczenia i pokierowania własnym postępowaniem.

Wyrokiem z 26 sierpnia 2003 r. SR w G.M. (II K 482/02) uniewinnił M.D. Z uzasadnienia wynika, że M.D. nie był zaskoczony propozycją kupna telefonu, ponieważ wcześniej wspominał K.B., że szuka nowego telefonu. K.B. obiecał dostarczyć ładowarkę za dodatkową opłatą. Nie przypuszczał, że telefon może pochodzić z kradzieży. Telefon zginął oskarżonemu 2 dni później. M.D. wyjaśnił na rozprawie, że telefonu potrzebował, gdyż zniszczył aparat należący do matki. Nie znał cen aparatów w salonie, wydawało mu się, że są wysokie. Nie wiedział, czy

¹²³ W sprawie występowało łącznie 4 oskarżonych; trzem pozostałym postawiono zarzuty rozboju, a także kradzieży.

model aparatu, który kupował jest stary, czy nowy. Cena 200 zł nie wydawała mu się niska. Nie wiedział, że istnieją punkty sprzedaży używanych telefonów.

SR zastanawiał się, czy M.D. wypełnił swoim zachowaniem znamiona przestępstwa z art. 292 § 1 k.k. Sąd przyjrzał się wnikliwie okolicznościom, w których doszło do transakcji. Sprzedający i kupujący znali się wcześniej. M.D. informował wcześniej K.B., że poszukuje telefony komórkowego. Nie powinno zatem budzić jego podejrzeń, iż K.B. skontaktował się z nim w tej sprawie. M.D. i K.B. umówili się na spotkanie, ale wcześniej spotkali się przypadkowo. Telefon miał kartę SIM. Z powodu przypadkowości spotkania K.B. mógł nie mieć przy sobie dokumentów i ładowarki. K.B. w swoich wyjaśnieniach podał, iż starał się zrobić wszystko, aby M.D. nie zapytał go o pochodzenie telefonu. Zdaniem sądu, o przypadkowości tego spotkania świadczy także fakt braku wcześniejszego uzgodnienia ceny. W opinii sądu te wszystkie okoliczności sprawiały, iż trudno było M.D. postawić zarzut niezachowania należytej staranności przy ocenie, czy nabywany aparat nie pochodzi aby z przestępstwa. Zdaniem sądu, również cena telefonu nie była rażąco niska (aparat był używany). Trafnie wskazał SR, że brak dokumentów dotyczących telefonu nie musi świadczyć o jego nielegalnym pochodzeniu. „Obecnie powszechne jest posiadanie telefonów komórkowych. Dość powszechne jest również wzajemne wymienianie się aparatami, ich sprzedaż, zwłaszcza między młodymi ludźmi. Wiele osób posiada używane telefony komórkowe. Pełną dokumentację kupowanego aparatu można otrzymać w salonach sprzedaży. Obrót telefonami komórkowymi, zwłaszcza używanymi, odbywa się na zasadach wolnego rynku. Swoboda kształtowania umów pozwala stronom na dowolne ustalenie ceny sprzedaży i zakupu.” SR uznał, iż zbyt dalekie byłoby w stwierdzonych okolicznościach, przyjęcie, że M.D. nieświadomie dopuścił się popełnienia zarzucanego mu czynu. Zdaniem sądu, ostrożność, jaką powinien był zachować oskarżony w sytuacji dokonywania zakupu telefonu komórkowego, powinna być rozsądna i nie może prowadzić do absurdu. Zdaniem sądu, M.D. dopełnił należytych starań.

Wyrok ten został zaskarżony na niekorzyść oskarżonego przez prokuratora. Zarzucił on obrazę prawa materialnego (art. 292 § 1 k.k.). Wskazał on w uzasadnieniu apelacji, iż przeciwnie do twierdzenia SR, istniały możliwości powzięcia przez M.D.

wątpliwości co do pochodzenia telefonu. Oprócz polemiki ze stwierdzeniami sądu, podniesiona została także okoliczność, że fakt, iż w chwili sprzedaży telefon był włączony i miał zainstalowaną kartę SIM, nie musi świadczyć o tym, że osoba, która oferuje go do sprzedaży jest jego legalnym posiadaczem. Prokurator stwierdził, iż zwykle w momencie kradzieży telefon jest włączony i ma kartę SIM. Podkreślił, iż M.D. nie zapytał K.B. o numery zabezpieczające telefon. Fakt powszechności obrotu aparatami telefonicznymi powinien właśnie w ocenie prokuratora skłaniać do wzmożonej ostrożności.

Sąd Okręgowy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania sądowi rejonowemu.

Wyrokiem z dnia 27 października 2008 r. Sąd Rejonowy W.G.M. uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu i wymierzył mu karę grzywny w wysokości 200 stawek dziennych po 10 zł. każda. Wyrok ten nie został uzasadniony.

7. II K 182/07, SR w S.K.

K.T.¹²⁴, mężczyzna, lat 50, o wykształceniu średnim, żonaty, z zawodu technik - mechanik, rencista, niekarany, został oskarżony o to, że pomiędzy 10 a 12 listopada 2006 r. w S.K. pomógł w zbyciu pochodzących z kradzieży z włamaniem przedmiotów w postaci piecyka gazowego, dwóch aluminiowych felg samochodowych, wiertła tokarskich o wartości 500 zł na szkodę K.Z. oraz elektronarzędzi o wartości 700 zł na szkodę T.W. przewożąc te rzeczy z miejsca ich ukrycia do punktu skupu złomu, mimo, iż na podstawie okoliczności towarzyszących mógł i powinien przypuszczać, że przedmioty te pochodzą z przestępstwa, tj. o popełnienie przestępstwa z art. 292 § 1 k.k.

W sprawie został ustalony następujący stan faktyczny. K.Z. był właścicielem nieruchomości. Prowadzone na niej były prace budowlane, które wykonywał T.W., przechowując na posesji przedmioty potrzebne mu do wykonania prac. W listopadzie

¹²⁴ W sprawie był jeszcze jeden oskarżony o przestępstwo z art. 279 i 286 k.k.

2006 r. dwóch mężczyzn dokonało włamania do budowanego domu i zabrało stamtąd szereg narzędzi. Część z nich przeznaczyło do sprzedaży w punkcie skupu złomu. O pomoc w przewiezieniu tych przedmiotów zwrócili się do oskarżonego K.T. Jeden z mężczyzn - P.O. (nieletni) znał go z widzenia i wiedział, że posiada samochód marki Żuk, a także, iż okazjonalnie świadczy usługi transportowe. K.T. zgodził się odpłatnie przewieźć przedmioty do punktu złomu. P.O. i Ł.P. sami ładowali przedmioty do samochodu. K.T., który w tym czasie siedział za kierownicą samochodu, nie przyglądał się załadunkowi. Następnie wraz z P.O. i Ł.P. odwiózł przedmioty do punktu skupu. P.O. zapłacił mu za to 20 zł.

Oskarżony nie przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu. Potwierdził, iż przewoził przedmioty dwóm młodym chłopakom. Jednakże nie był w stanie podać bliższych szczegółów tego zdarzenia, ponieważ, jak stwierdził - trwało ono krótko, a on nie przywiązywał doń wagi. Stwierdził, że nie wiedział, iż przewożone przedmioty pochodzą z przestępstwa.

Wyrokiem z 26 lutego 2008 r. SR uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu przestępstwa i wymierzył mu karę grzywny w wysokości 40 stawek dziennych po 10 zł. każda.

Wyrok posiada pisemne uzasadnienie. Odnośnie do strony podmiotowej, SR stwierdził, że nie kwestionuje się tego, że K.T. nie wiedział, iż przewożone przedmioty pochodzą z przestępstwa - kradzieży z włamaniem. W ocenie sądu jednak, okoliczności zdarzenia były tego rodzaju, że oskarżony miał możliwość powzięcia przypuszczenia, iż przedmioty uzyskane zostały za pomocą czynu zabronionego. „Trudno uznać za naturalną sytuację, gdy do drzwi oskarżonego we wczesnych godzinach rannych puka nieletni, nieznany mu chłopak prosząc o zabranie metalowych rzeczy do punktu skupu. Już samo to mogło i powinno wzbudzić podejrzenia, gdyż nie jest to zdarzenie typowe. Zarówno wczesna pora, młody wygląd i wiek P.O., jak i rodzaj jego prośby u każdego rozsądnego człowieka z pewnym doświadczeniem życiowym, jakie niewątpliwie miał także 50-letni oskarżony, mogły i powinny wzbudzić przemyślenie, że może mieć do czynienia z prośbą o przewóz niezgodnie z prawem uzyskanych rzeczy.” Zdaniem sądu, takie podejrzenie powinno się pogłębić po poznaniu miejsca, skąd ładowano rzeczy -

zarośnięty plac w pobliżu garaży. Oskarżony nie został poproszony o podjechanie pod konkretny garaż, co również w ocenie sądu powinno wzbudzić podejrzenia.

Zdaniem sądu zachowanie oskarżonego – jego brak zainteresowania tym, jakie rzeczy ma przewozić, skąd dokładnie ma je zabrać, wskazuje na to, iż mógł powziąć podejrzenie o nielegalnym pochodzeniu przedmiotów i dlatego nie chciał brać w tym aktywniejszego udziału. W ocenie sądu: „(...) rzeczą naturalną jest, że przewoźnik bada, jakie rzeczy ma przewozić, wręcz wskazuje, w jaki sposób należy je załadować i zabezpieczyć na czas podróży.” Zachowanie oskarżonego, zdaniem sądu, świadczyło o tym, że nie chciał on brać odpowiedzialności za to, co przewozi, lecz było to już w sytuacji, gdy podjął się przewiezienia tych rzeczy. W ocenie sądu fakty te przemawiają za przypisaniem oskarżonemu czynu wyczerpującego znamiona przestępstwa z art. 292 § 1 k.k.

Oskarżony zaskarżył powyższy wyrok. Sąd odwoławczy uznał apelację za oczywiście bezzasadną i utrzymał zaskarżony wyrok w mocy. Wyrok sądu II instancji nie został uzasadniony.

IV. Zmiana kwalifikacji z art. 291 k.k. na art. 292 k.k.- II K 950/01, SR w P.

D.K., mężczyzna, lat 27, kawaler, o wykształceniu wyższym, z zawodu technik hotelarstwa, karany uprzednio (m.in. za przestępstwo paserstwa – z art. 145 k.k. z 1969 r., ale nie zachodziły już warunki z art. 64 k.k.), został oskarżony o to, że w bliżej nieustalonym czasie do dnia 10 października 2000 r. w (...) przyjął do ukrycia samochody pochodzące z czynów zabronionych, a w tym skradziony samochód osobowy (...) o wartości 144 tys. zł., skradziony samochód osobowy (...) o wartości 100 tys. zł., tj. o czyn wypełniający znamiona przestępstwa z art. 291 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k.

W sprawie ustalono następujący stan faktyczny. W wyniku uzyskanych operacyjnie informacji przeszukano garaż należący do oskarżonego i znaleziono w nim pochodzące z kradzieży dwa samochody osobowe. D.K. stwierdził, iż wynajmował

garaż różnym osobom, bezumownie. D.K. nie przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu. Wyjaśnił, iż kilka dni przed przeszukaniem przyszło do niego dwóch mężczyzn, nieznanym mu wcześniej z pytaniem, czy ma do wynajęcia garaż. Umówili się na określoną kwotę najmu. Mężczyźni zapłacili zadatek. Nie widział ich dowodów tożsamości. Mężczyźni umówili się z oskarżonym, że za kilka dni podpiszą sporządzoną maszynowo umowę najmu. D.K. utrzymywał, iż nie był obecny przy wprowadzeniu do garażu żadnego z samochodów.

Wyrokiem z dnia 14 lutego 2001 r. (II K 1045/00), SR w P. uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu, wymierzył mu karę 3 lat pozbawienia wolności oraz karę grzywny w wysokości 100 stawek dziennych po 100 zł. każda.

Sąd w uzasadnieniu wyroku wskazał, iż mało wiarygodna wydaje się wersja wydarzeń zaprezentowana przez oskarżonego, który nie ogłaszał się jako osoba mająca garaż do wynajęcia. Oskarżony jako człowiek uprzednio karany za tzw. nieumyślne paserstwo powinien był, w ocenie sądu, wykazać szczególną ostrożność, przede wszystkim powinien spisać umowę najmu. Tymczasem, nie tylko tego nie uczynił, ale nawet nie sprawdził tożsamości nieznanym sobie ludzi. Zdaniem sądu spisanie umowy wymaga kawałka papieru i długopisu. Udostępnianie zaś garażu nieznanym sobie osobom, garażu w którym znajdują się rzeczy należące do innych osób jest co najmniej dziwne i nieostrożne.

Sąd stwierdził również, iż wyjaśnienia oskarżonego stanowi „(...) klasyczny sposób tłumaczenia się oskarżonych w tego rodzaju sprawach. Dosłownie w 100% spraw rozpoznawanych przez sąd orzekający, oskarżeni twierdzili, że wynajęli pomieszczenia nieznanym osobom i za kilka dni już mieli podpisać umowę, ale oto wkroczyła Policja i ujawniła skradziony samochód (-dy).”

Od tego wyroku oskarżony i jego obrońca wnieśli apelację, zaskarżając wyrok w całości. Obrońca zarzucił sądowi przede wszystkim obrazę przepisów procesowych (przede wszystkim w zakresie prawa dowodowego). Sąd odwoławczy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę SR do ponownego rozpoznania.

D.K. został poddany badaniu psychiatrycznemu i psychologicznemu. Biegli stwierdzili, że poziom funkcjonowania intelektualnego D.K. mieści się w przedziale

inteligencji powyżej przeciętnej. Stwierdzili również zaburzenia sfery uczuciowo - dążeniowej, trudności w przystosowaniu społecznym, uzależnienie od alkoholu i środków psychoaktywnych.

SR w P. wyrokiem z 11 kwietnia 2008 r. uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu, z tym że przyjął, iż oskarżony powinien i mógł przypuszczać, że samochody te pochodzą z czynów zabronionych i zmienił kwalifikację na art. 292 § 2 k.k. Za popełnienie tego przestępstwa wymierzył oskarżonemu karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę w wymiarze 100 stawek dziennych po 100 zł każda.

V. „Łańcuszek” paserstwa- VII K 363/08, SR w C.

Pierwszym oskarżonym w niniejszej sprawie był sprawca rozboju, w którym został skradziony telefon komórkowy.

R.J., mężczyzna, lat 20, o wykształceniu podstawowym, kawaler, pracujący zarobkowo, niekarany, został oskarżony o to, że w dniu 10 maja 2008 r. w Ś. nabył za kwotę 70 zł. od ustalonej osoby telefon komórkowy (...) o wartości 200 zł, pochodzący z rozboju na D.K., wiedząc, że rzecz ta została uzyskana za pomocą czynu zabronionego, tj. o przestępstwo z art. 291 § 1 k.k.

M.Z., kobieta, lat 27, o wykształceniu średnim, mężatka, matka dwojga dzieci, z zawodu pracownik biurowy, bezrobotna, niekarana została oskarżona o to, że w dniu 10 maja 2008 r. w Ś. nabyła za kwotę 70 zł. od ustalonej osoby telefon komórkowy (...) o wartości 200 zł, pochodzący z rozboju na D.K., o którym to telefonie na podstawie towarzyszących okoliczności powinna i mogła przypuszczać, że został uzyskany z pomocą czynu zabronionego, tj. o przestępstwo z art. 292 § 1 k.k.

W sprawie ustalono następujący stan faktyczny. S.W. dokonał rozboju na D.K., zabierając mu m.in. telefon komórkowy, w postępowaniu przygotowawczym

wyceniony na 200 zł. Telefon ten sprzedał swojemu bratu R.J., który jeszcze tego samego dnia sprzedał go siostrze - M.Z. za 70 zł. Uzasadnienie aktu oskarżenia jest bardzo lakoniczne i nie odnosi się w ogóle do znamion strony podmiotowej.

Oskarżony nie przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu i wyjaśnił, iż telefon nabył od brata. Nie interesował się, skąd brat go ma. Brat nie miał żadnych dokumentów dotyczących telefonu, ani ładowarki. R.J. nabył telefon z zamiarem odsprzedania go M.Z., ponieważ wiedział, iż poszukuje ona telefonu. Tego samego dnia, R.J. sprzedał telefon M.Z.

Oskarżona przyznała się do popełnienia zarzucanego jej czynu i wyjaśniła, że zadzwonił do niej brat- R.J. z informacją, iż posiada do sprzedania telefon komórkowy (mówiła mu wcześniej, że szuka niedrogiemu aparatu). Nie pytała brata o pochodzenie telefonu, sądziła, iż należał do kolegi brata. Telefon nie miał zainstalowanej karty SIM, dokumentów, ani ładowarki; był w dobrym stanie.

Z protokołu rozprawy wynika, że R.J. wiedział, iż jego brat nie ma pieniędzy (więc nie mógłby sobie pozwolić na zakup telefonu). Z kolei R.J. twierdził, iż sądził, że brat jedynie pośredniczy w sprzedaży telefonu jakiegoś swojego kolegi. M.Z. wyjaśniła, że nie знаła pochodzenia telefonu. Niska cena nie zdziwiła jej, ponieważ już wcześniej stykała się z takimi sytuacjami, że ktoś sprzedawał lub kupował tanio telefon komórkowy. Telefon kupiła, ponieważ podobał się on jej córce.

SR wyrokiem z 28 listopada 2008 r. uznał R.J. za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu, zmieniając opis czynu w ten sposób, iż ustalił wartość telefonu na **150 zł**. Sąd wymierzył oskarżonemu karę 3 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na 3 lata oraz karę grzywny w wysokości 20 stawek dziennych po 30 zł. każda. Natomiast wobec M.Z. sąd warunkowo umorzył postępowanie karne na okres próby 2 lat. Wyrok został pisemnie uzasadniony, lecz jedynie odnośnie do czynu popełnionego przez trzeciego z oskarżonych (sprawcy rozboju).